

Nr. 4, april 2004

MOLEN Wereld

Molen Heicop
door brand zwaar
beschadigd

Sophia naar de hand
gezet

zaterdag 8 mei 2004

Nationale
& Molen
Gemalen Dag

MOLEN Wereld

COLOFON

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl

Verschijsning:

elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Uitgever:

chr. S.J. Veerman
Neptunushof 28 2931 XS Krimpen a/d Lek
Tel.: 0180-524509
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Redactie:

chr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl

chr. B.H.J. Mols

Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk,
Tel.: 06-50283248
E-mail adres: bart68@planet.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: jomolen@cistron.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (079)-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland (€ 47,50) per jaar (incl. 6% BTW)

Overige landen Europa (€ 65,-)
Andere landen prijs op aanvraag

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig

**Prijs losse nummers: in Nederland € 6,-;
overig Europa € 7,- (exclusief porto)**

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2004 Stichting Molenwereld Moerkapelle
Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

pagina

Molens Actueel	155
Grensmolens	157
Hoekmolen Heicop door brand zwaar bveschadigd <i>J.S. Bakker</i>	168
<i>'t betere werk:</i> De Overkuip	171
Sophia naar de hand gezet <i>J.S. Bakker</i>	172
NVVM -molenmakers actief	179
Zoeker	180
Het ontbrekende hoofdstuk	180
<i>'t betere werk:</i> Bilau	181
<i>'t betere werk:</i> Van Hekelingen naar Zuidland	182

Redactioneel

In het januarinumnummer ging de heer Jurgens diep in op de bouwhistorie van De Jonge Sophia in Groot-Ammers, die eerder in Ottoland stond. Al lezend rees de vraag: hoe werkbaar is deze molen geweest? Was hij er mee te werken als met een 'gewone' korenmolen of eiste hij een speciale aanpak? Jurgens neigt naar het eerste door te veronderstellen dat de tussenzolder dienst als stortzolder, hetgeen de aanwezigheid van een luiwerk vrijwel onmisbaar maakt.

Ik betwijfel dat. In mijn jeugd zijn er vele duizenden zakken over mijn rug en door mijn handen gegaan. Dat heeft er wel toe geleid dat ik toch heel anders aankijk tegen het werk in de wipkorenmolen of een molen als De Jonge Sophia. Naar mijn mening waren dit soort molens heel efficiënte maalwerktuigen, mits naar behoren ingedeeld, met name voor wat betreft de 'werkhoogten'. Het luisterde allemaal verschrikkelijk nauw: tegen fouten zou de molenaar iedere keer weer opbotsen. Dit soort molens had, om zo maar eens te zeggen, een eigen dynamiek, uitstekend aangepast aan kleinschalig loongemaal, maar niet opgewassen tegen de veranderingen die zich in de negentiende eeuw begonnen te voltrekken. Dat werd hun ondergang. In dit nummer wordt De Jonge Sophia nog eens 'doorgelicht', vooral als 'vermomde' wipkorenmolen.

Verder zijn er nogal wat aanvullen en reacties ontvangen op eerdere artikelen die soms nieuw licht werpen op oude vooronderstellingen en zelfs een vrijwel onbekend wiesysteem opleveren!

JSB

Afsluitdatum van de kopij voor het meinumnummer van de *Molenwereld*: **9 april 2004**. Nieuws voor 'Molensactueel' mag desnoods een weekje later.

Bij de omslag voorzijde: Zaterdag 20 maart raakte de Hoekmolen bij Hei- en Boeicop door brand zwaar beschadigd. Desondanks is het een wonder dat de molen, gelet op de omstandigheden er zo goed vanaf is gekomen (foto Joh. Ottevanger)

Bij de omslag achterzijde: De Hoekmolen bij Hei- en Boeicop is een wipmolen van dit type zoals het in de waarden voorkomt. De molen behoort wel tot de mooiste van zijn soort. Die schoonheid is door de brand wel aangetast, maar gelukkig niet definitief verloren. Hopelijk zien we de molen weer snel doen waar hij voor gebouwd is: malen!

MOLENS ACTUEEL

Informatie voor deze rubriek:
Redactie Molenwereld, p/a B.H.J. Mols, Provincialeweg Zuid 42,
4286 LM Almkerk.
Tel.: 06-50283248
E-mail: bart68@planet.nl

Bij het overlijden van Prinses Juliana

Op zaterdagmorgen 20 maart overleed in Paleis Soestijk HKH prinses Juliana op 94-jarige leeftijd. Tot 1980 was zij niet alleen koningin van Nederland, maar ook beschermvrouwe van de Vereniging De Hollandsche Molen, een functie die zij op 29 februari 1952 op zich nam. Mogelijk hield dit verband met het behoud van het totale molencomplex van Kinderdijk, dat, nu onvoorstelbaar, kort te voren aan een zijden draadje had gehangen. Het is beslist niet onmogelijk, dat prinses Juliana daarin een doorslaggevende rol heeft gespeeld. In 1950 wil het bestuur dan het waterschap de Overwaard haar acht molens slopen. Provincie en waterschap komen daarover fel tegenover elkaar te staan en er ontstaat een soort patstelling. Op 28 juli 1951 brengt prinses Juliana als koningin een bezoek aan de Alblasserwaard en heeft in het waardhuis van de Overwaard een gesprek onder zes ogen met de voorzitter en de secretaris van het waterschap. Daarbij is vermoedelijk ook het voortbestaan van de molens ter sprake geweest. Wat er precies besproken is, is uiteraard niet bekend ('geheim van Soestdijk'), maar niet lang na dit gesprek komt er een keer ten goede (zie *Molenwereld* 1998-2-38). Ook later gaf zij van haar belangstelling voor molens blijk en was onder andere aanwezig op de jubileumvergadering ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de vereniging 3 maart 1973. In 1981 werd prins Claus als beschermheer van De Hollandsche Molen haar opvolger. Toch bleef prinses Juliana ook daarna betrokken bij molens. Nog op 11 september 1991 stelde zij in Amsterdam de Molen van Sloten in bedrijf.

Direct nadat zaterdagmorgen het overlijden van de prinses bekend werd hebben

Op 11 september 1991 stelde prinses Juliana, geassisteerd door molenaar Ton van Kampen de Molen van Sloten in bedrijf. Als de wiken in beweging komen en vaart maken levert dat en vorstelijk applaus op. (foto jsb).

veel molenaars, ondanks het onstuimige weer molens in de rouw gezet, later volgden er meer. De molens van de Overwaard hebben zeker in de rouw gestaan, reden te over. **jsb.**

Bezwaren tegen bescherming molenrompen (vervolg)

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg is bezig met een selectieproces voor het op de rijksmonumentenlijst plaatsen van waardevolle molenrestanten. Zoals in de voorgaande nummers van *Molenwereld* al was te lezen, worden deze plannen met soms met gemengde gevoelens ontvangen. In sommige gemeenten wordt het voorstel met open armen ontvangen. Deze keer twee voorbeelden daarvan. De gemeente Boarnsterhim heeft ingestemd met het voorstel om het spinnekoprestant van Wartena (MW 2004-02-107; nr. 4.02.1) als officieel monument aan te merken. De gemeente merkt hierbij wel op dat ze niet van plan is om de resterende ondertoren te completeren.

De romp van de voormalige baliemolen De Hoop te Renkum (MW 2004-02-074; nr. 2.05.2) heeft nu officieel de status van rijksmonument gekregen. De ontakelde incomplete molen aan de Molenweg in Renkum is hiermee definitief van de sloop gered. Het is nog niet zo lang geleden dat de gemeente Renkum de molenromp, die dateert uit 1858, van de gemeentelijke monumentenlijst wilde verwijderen. De molen was, in navolging op bescherming door de provincie, in 1991 hierop terecht gekomen om particuliere restauratieplannen te stimuleren. Nadat in 1993 het verzoek tot plaatsing op de rijksmonumentenlijst werd afgewezen, bleven de daadwerkelijke herstelplannen uit. Eigenaar W. Roosenboom wilde vervolgens overgaan tot sloop van de molenromp (MW 2003-07/08-0206, 02-0038). Dit zwenigde opnieuw de discussie aan, waarbij de gemeente op haar vingers werd getikt door de Provincie vanwege het te voortvarend willen verstrekken van de bedoelde vergunning. Mogelijke plaatsing op de monumentenlijst is nu weer wel een reële optie (2004-02-0039). De molen is namelijk een representatief voorbeeld van een ronde stenen korenmolen uit het midden van de negentiende eeuw die vanwege windbelemmering werd verhoogd van beltmolen tot baliemolen. De gemeente Renkum gaat nu opnieuw verder met de planontwikkeling om tot restauratie van de molenromp te komen, waarbij de mogelijkheid een stichting De Renkumse Molen op te richten zal worden ondersteund.

Plaatsing windmotoren in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder

Stichting het Groninger Landschap is op 23 februari 2004 gestart met het plaatsen van de bovenbouw van de windmotor in de Kropswolderbuitenpolder, aan de Energieweg in Foxhol. De windmotor is van de werkplaats van molenrestaurateur Bertus Dijkstra uit Sloten op een dieplader naar Foxhol gebracht en daar met behulp van een kraanwagen op de onderbouw geplaatst. Na het aanbrengen van de bovenbouw is op 26 februari het windrad aangebracht en heeft de 'Amerikaan' op 27 februari voor het eerst proefgedraaid, zonder meedraaien van de vij-

Plaatsing windvaan op de molen van de Kropswolderbuitenpolder (foto: K. Noot-Schilderman 23-02-2004).

Het aanbrengen van het windrad op 26 februari (Kropswolderbuitenpolder) (foto: K. Noot-Schilderman 26-02-2004).

Op 2 maart wordt het windrad aangebracht op de molen van de Westerbroekstermadepolder (foto: K. Noot-Schilderman 02-03-2004).

De molen van de Kropswolderbuitenpolder gereed voor proefdraaien op 27 februari (foto: H. Noot 27-02-2004).

zel. Op 1 maart 2004 is een start gemaakt met de windmotor van de Westerbroekstermadepolder, die uiteindelijk op 6 maart compleet werd met het windrad. De Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder zijn de afgelopen jaren ingericht voor natte natuur, noodberging van water en recreatie. In beide polders is de afgelopen maanden gewerkt aan de bouw en restauratie van twee windmotoren die een belangrijke functie zullen hebben bij het terug-

brengen van de waterdynamiek in de polders. De Amerikanen zullen de polders bemalen. De waterstroom die daardoor in het Foxholstermeer uitkomt, zal vissen aantrekken die via een vispassage de paaigronden in de polder kunnen bereiken. Als het peil in de polder te laag wordt gaat de waterinlaat naast de molen open en komt er in één keer een enorme hoeveelheid water binnen. Deze schommelingen in het waterpeil zijn goed voor de dynamiek van het natuurgebied. Er zal een moerasgebied ontstaan met een mozaïek van water, rietland en bloemrijk

Het werk aan het windrad is halverwege (foto: K. Noot-Schilderman 02-03-2004).

De Westerbroekstermadepoldermolen geheel compleeteerd op 6 maart 2004 (foto: H. Noot 06-03-2004).

grasland. De onderbouw van de windmotor en het molenhuisje zijn opgetrokken uit beton. Hierin zit de aandrijving van de molen, zoals de vijzel, de voorziening voor de waterinlaat en de vispassage. De windmotoren die bovenop de onderbouw worden geplaatst zijn authentieke gerestaureerde Amerikaanse windmotoren. De molen in de Kropswolderbuitenvolder is een originele Bakker en Hamminga windmotor die oorspronkelijk uit de Ten Boersterpolder komt. De Stichting Het Groninger Landschap heeft deze aangekocht van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Op bijgaande foto's een indruk van de bouw van de beide windmolens.

Stichting Het Groninger Landschap/Harmannus Noot.

Eigendomsoverdracht Haensmole

De provincie draagt de 18de eeuwse spinnenkopmolen De Haensmole bij Grouw in eigendom over aan de Molensstichting De Lege Midden, de stichting die het beheer over de molen uitvoerde. De molen werd op 9 januari 2004 omver gevaren door een binnenvaartschip en werd daarbij totaal vernield (MW 2004-02-0037). De landschappelijke en cultuurhistorische waarde van de molen is echter aanzienlijk en herbouw van de molen is daarom aan de orde. Zodra de provincie en de verzekering het eens zijn over de definitieve schadeclaim wordt De Haensmole van dat geld herbouwd. Er zal naar

een andere plaats rond het Plikmeer worden gezocht. De definitieve plaats wordt zal worden bepaald in overleg met de gemeente Boarnsterhim en de Stichting De Lege Midden, waarbij de molen weer een maalfunctie moet krijgen. De provincie was sinds 1941 eigenaar van de molen en is, nu zij voor het herstel van de molen staat, van mening dat de gerestaureerde Haensmole in goede handen is bij de Stichting De Lege Midden. Deze stichting heeft meerdere molens in dit gebied in beheer en eigendom en streeft de instandhouding van historisch belangrijke molens na. Over de met de herbouw gepaard gaande kosten is momenteel geen indicatie te geven; de Rijksdienst voor Monumentenzorg is gevraagd een begroting op te stellen.

Expositie in Roptamolen

Ter gelegenheid van Molendag 2004 presenteert de Nieuw Noordelijke Lijn voor de tweede keer een feestelijke expositie in de Roptamolen (gelegen aan de Roptaweg) te Metslawier. Deze expositie zal plaats vinden op zaterdag 9 Mei, vanaf half 10 en heeft als thema 'molen'. De NNL is een kunstenaarscollectief uit Groningen van zeven jonge kunstenaars en zal werk presenteren van: Arthur Stokvis, Peter Heuvels, Jochem Baving, Mathieu Keuter, Zoltan Rigo en de gastexposanten Alex Winters en Jan-Hendrik Zeedijk. De NNL wil spannende expositie's organiseren en leuke culturele projecten en evenementen ondersteunen om zo bij te dragen aan de culturele rijkdom van Noord-Nederland. Voor informatie, documentatie o.i.d. kunt u contact opnemen met Peter Heuvels, contactpersoon van deze expositie (Asingastraat 76 9716 ER Groningen 050-5273301/ 06-18041420).

De Nieuw Noordelijke Lijn.

Bouw molen in duinen van Vlieland?

Het Toeristisch Platform Vlieland mag een molen bouwen in het duin, in het verlengde van het Molengloep. Dat heeft de Raad van State in Den Haag bepaald in een geschil tussen de provincie Friesland en de gemeente Vlieland. Zes jaar geleden gaf de gemeente al een bouwvergunning voor de herbouw van de historische molen af aan H. Veerdig. Die wilde in de te bouwen molen onder meer een expositieruimte vestigen en had hiertoe reeds het achtkant van de voormalige Zeemeeuw te Uithuizermeeden in eigendom verworven. Van de daadwerkelijke bouw werd echter afgezien, maar de vergunning bleef geldig en de te bouwen molen werd door de gemeente in het bestemmingsplan opgenomen. Geïnspireerd door Veerdig, inmiddels eigenaar van de poldermolen Swarte Prinsch aan het Ouddeel bij Tytsjerk, besloot het Toeristisch Platform Vlieland ruim een jaar geleden de plannen voor een molen op-

nieuw op te pakken, maar het platform staakte zijn werk toen de provincie Friesland in de zomer van 2003 weigerde de bestemmingsplanwijziging goed te keuren. De gemeente ging tegen de afwijzing in beroep bij de Raad van State. De daadwerkelijke bouw van een molen zal nu afhangen van het enthousiasme van mogelijke financiers. Op korte termijn zal het platform zich beraden over het aanvragen van mogelijke subsidies.

Molenaar Gieterveen overleden

Op 6 maart overleed op 84-jarige leeftijd molenaar Johannes Mulder van de korenmolen De Eendracht in Gieterveen. De begrafenis vond op donderdag 11 maart plaats.

De Gieterveense molen werd in 1877 gebouwd als een achtkante balliemolen, die in april 1904 afbrandde, deze maand dus precies een eeuw geleden. De molen werd nu door molenmaker Chr. Bremer in steen herbouwd, op de oude achtkante onderbouw, zodat er een ronde stenen molen op een achtkante onderbouw kwam te staan. In 1905 kocht Roelof Johannes Mulder, de vader van Johannes Mulder, de nagelnieuwe molen voor 4425 gulden. Vader Mulder was tot zijn tachtigste actief als molenaar, bijgestaan door zijn beide zoons Roelof en de nu overleden Johannes, die het bedrijf voortzetten. De Eendracht in Gieterveen is dankzij de familie Mulder een van de korenmolens in

Johannes Mulder voor zijn molen in Gieterveen (foto H. Noot, 7 oktober 2000).

Drenthe die beroepsmatig het langst in bedrijf is gebleven. Zo onderging de molen in 1958 nog een flinke herstelbeurt door molenmaker Bremer. In 1961 krijgt R.J. Mulder van De Hollandsche Molen nog het Certificaat van verdienste voor de inzet voor De Eendracht die dan nog volop in bedrijf is. Tien jaar later staat de molen stil en raakt in verval. Als er gemalen moet worden dan is dat elektrisch op een maalstoel onder in de molen. Toch is Mulder nog liefhebber genoeg om de molen in 1976 ingrijpend te laten restaureren. Mulder draait daarna weer af en toe met de molen en af en soms wordt er dan gemalen. Tot halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw draaide de molen, laatstelijk alleen nog tijdens Nationale Molendagen. Leeftijd en gezondheid van Mulder zijn er de oorzaak van dat de molen na 1994 helemaal komt stil te staan en verval weer zijn intrede doet. Mulder is niet bij machte om hier iets aan te doen en het familiebezit aan anderen overlaten valt ook niet mee. Met het overlijden van Johannes Mulder is nu weer een Drents molenaarsgeslacht uitgestorven. Tegenslagen zijn Mulder niet bespaard gebleven. Zijn vrouw overleed op betrekkelijk jonge leeftijd en kinderen had hij niet. Zijn bedrijf kon zich niet staande houden in de stormachtige ontwikkelingen van de tweede helft van de twintigste eeuw. Toch zal in Gieterveen de molen nog lang aan hem herinneren, al was het maar doordat het louter voortbestaan van de molen in eerste instantie aan de inzet van de Mulders te danken is. **jsb.**

Polslootmolen nadert voltooiing

Nadat in december 2003 in de werkplaats was gewerkt aan het bovenhuis en gaande werk van de verplaatste spinnenkop de Polslootmolen te Akkrum was op 13 februari het moment daar dat het bo-

venhuis geplaatst kon worden. Nadat 's-morgens eerst de houten vijzel was geplaatst en het overige gaande werk aangebracht, werd het bovenhuis op de ondertoren gezet. Vervolgens zijn de roeden gestoken. De spinnenkop met achtkante ondertoren zal een jaar nadat deze op zijn oude plaats werd gedemonsteerd, eind april/begin mei officieel in gebruik worden gesteld. Dankzij steun van de Sponsorloterij kon de molen verplaatst worden naar zijn nieuwe locatie met een vrije windvang, zo'n 1500 meter van de oude plek.

Het bovenhuis wordt op de ondertoren geplaatst (foto: P. Timmermans 12-02-2004).

De molen is inmiddels voorzien van het gevluht (foto: P. Timmermans 13-02-2004).

Zwolle meet met twee maten

Ondanks dat de gemeente Zwolle lijkt in te stemmen met de planontwikkelingen voor de bouw van een nieuw stadion en hotel (MW 2004-03-125) is zij toch wel gestart met het kappen van twintig meter hoge populieren binnen een straal van 300 meter rondom de molen. Dit inconsequente beleid van de gemeente zorgt voor verbijstering in de omgeving van oliemolen De Passiebloem. Een comité van buurtbewoners voert actie om de bomen te behouden en begrijpt niets van het inconsequente beleid dat momenteel wordt gevoerd. Als argument voor de kap van de bomen wordt door de gemeente desgevraagd medegedeeld, dat de windvang met name uit het westen wordt belemmerd. Dit is de windrichting waar de populieren zich bevinden. De bouw van het stadion annex hotel in zuidoostelijke richting zal minder gevolgen hebben, getuige het telkenmale aangehaalde windtunnelonderzoek. Vrijwillige molenaars Den Boer en Meurs van De Passiebloem vegen de argumenten van de gemeente zonder pardon van tafel. De zogenaamde feiten uit een onderzoek dat door meerdere partijen is afgeserveerd, kunnen niet voortdurend als excuus worden gebruikt. Het windrichtingenverhaal verdient enige nuance, aangezien niet gesteld kan worden dat de wind bijna altijd uit het westen komt. De meest voorkomende windrichting is zuidwest, maar ook noordwest en noord-noordoost komen geregeld voor.

Het bovenhuis van de Polslootpoldermolen in de takels (foto: P. Timmermans 12-02-2004).

Bij benadering vormen deze drie windrichtingen zo'n zestig tot zeventig procent. Inmiddels is de kap van de bomen gestopt, maar aan het einde van het jaar zal deze worden voortgezet. Elf van de vijftien populieren hebben inmiddels het veld moeten ruimen. De actiegroep eist momenteel duidelijkheid waarom de straal waarbinnen de bomen gekapt worden is uitgebreid van 100 meter naar 300 meter. De gemeente verklaarde desgevraagd dat het oprekken van de straal waarbinnen bomen worden vervangen vorig voorjaar tot stand is gekomen, na overleg met de molenaars van De Passiebloem en op basis van door vereniging De Hollandsche Molen aangedragen gegevens. Een woordvoerder van de gemeente zegde een vervolgoverleg ten behoeve van een beplantingsplan voor de herinrichting van de Vondelkade toe, waarbij alle bewoners worden betrokken.

Onzekerheden in Doesburg

De plannen van Stichting De Doesburgse Stadsmolen in Doesburg een nieuwe stadsmolen te bouwen, zijn in deze rubriek reeds een aantal malen aan de orde geweest. De mogelijke bouw van de molen op de Contre Escarpe vlakbij de Barend Ubbinkweg is echter uiterst onzeker. De in een eerder stadium door de gemeente Doesburg toegezegde medewerking is inmiddels opgezegd. Nu volgens de gemeente zowel Rijkswaterstaat als het Waterschap Rijn en IJssel tegen de voorgestelde locatie zijn, heeft de gemeente afgehaakt. Rijkswaterstaat en het waterschap vinden dat de bouw niet mogelijk is op die locatie, vanwege het feit dat de kade op dit punt veel te smal is. De kade is in gebruik als waterkering en dat stuit op bezwaren van Rijkswaterstaat, die fel tegenstander is van het bouwen op waterkeringen. De gemeente heeft dit in een brief aan de stichting medegedeeld. De gemeente stelt hierin dat de stichting

ten onrechte de suggestie zou hebben gewekt dat er overeenstemming zou zijn met de Rijksdienst voor Monumentenzorg over de locatie. De stichting verklaart echter dat ze nog steeds in gesprek is met de betrokken partijen. Het verbaast de stichting dat de gemeente al tot een oordeel kan komen, terwijl de stichting nog gesprekken voert met Rijkswaterstaat en het waterschap. Een woordvoerder van het waterschap laat vervolgens weten dat de besprekingen, ten gevolge van het uitblijven van nieuwe alternatieven, beëindigd zijn. Al vanaf de jaren zeventig worden pogingen ondernomen om in Doesburg een nieuwe stadsmolen te bouwen. Zes jaar geleden werd de draad opgepakt en werd de Stichting de Doesburgse Stadsmolen nieuw leven ingeblazen. De samenwerking tussen gemeente en stichting is altijd al moeizaam verlopen. In 2001 leek de zaak in kannen en kruiken, doch een jaar later maakte de gemeente bekend dat er geen financiële middelen beschikbaar werden gesteld (MW 2002-10-0258) en dat er geen sprake zou zijn van het om niet beschikbaar stellen van grond. Een nauwkeurige begroting van de herbouw is nog niet opgesteld. Men wil hiertoe pas overgaan wanneer er een definitieve locatie kan worden vastgesteld. De stichting heeft bezwaar aangetekend tegen het genomen besluit van de gemeente. Het college van burgemeester en wethouders heeft dat momenteel in behandeling.

Reactie plan Molenplein Nijkerk

Zoals in het vorige nummer was te lezen (MW 2004-03-126) was er kritiek vanuit de Stichting De Oostermolen op het 27 januari gepresenteerde plan met betrekking tot de herinrichting van het Molenplein in Nijkerk. Op 27 februari heeft de stichting via een brief aan de gemeente haar reactie gegeven, welke verkort als volgt luidt. De stichting betreurt het dat zij pas

drie en een halve maand na het verschijnen van de conceptnota wordt verzocht een reactie te geven op een plan waarvan niemand, behoudens het college, de financiële opzet kent of gevolgen kan overzien. Ze waardeert het behoud van de eierhal, de pakhuizen en het voormalige politiebureau, doch vindt het jammer dat de Oostermolen niet in zijn huidige vorm behouden kan blijven. Op een rustig ingericht en leeg Molenplein, waar de molen weer kan worden opgebouwd tot een maalvaardige molen als stralend middelpunt op het Molenplein. De stichting heeft steeds gezegd dat het bouwen van 4500 vierkante meter winkelruimte, 75 woningen en een of meer parkeergarages in dit gebied niet past bij dit zeer oude karakteristieke deel van Nijkerk, en de conceptnota van uitgangspunten bewijst eens te meer tot wat een absurde plannen dat programma van eisen leidt. Hierdoor zullen de pakhuizen en de eierhal nauwelijks meer zichtbaar zijn, en het belangrijkste element dat thuishoort op het Molenplein, de molen, verdwijnt of wordt verplaatst naar een niet logische plek. De stichting heeft het college eerder bij brief verzocht, om de vertraging die was ontstaan (omdat het college bij nader inzien toch naar de financiële haalbaarheid wilde kijken) ook te benutten om een veel eenvoudiger plan, met minder winkels, woningen en parkeergarages, op te stellen. Hieraan is geen gehoor gegeven. De stichting begrijpt niet dat de Nijkerkse winkeliers blij zijn met dit plan, en wordt daarin gesteund door de Nijkerkse Ondernemers Vereniging (NOV), die tijdens de laatste klankbordbijeenkomst meedeelde dat het nu voorgestelde aantal vierkante meters winkelruimte misschien wel erg ruim is. Tenslotte is de stichting verbaasd dat besluitvorming over dit project, of zelfs maar de voorbereiding van besluitvorming, wordt voortgezet zolang er geen duidelijkheid is over de omstandigheden waaronder dit project tot stand is gekomen. De gemeente is nu aan zet, immers alvorens zij het plan (verder) zou ontwikkelen zou zij eerst de reacties van de betrokken partijen beoordelen.

Stofexplosies in windmolens: een papieren tijger met gevaarlijke tanden

Een bepaalde concentratie aan stof en een ontstekingsbron kunnen levensgevaarlijke situaties opleveren: stofexplosies. Uit de industrie zijn er vele voorbeelden bekend met soms desastreuze gevolgen voor 'lijf en goed' tot ver in de omtrek van de fabriek.

In een in vol bedrijf zijnde korenmolen treedt ook vaak stofontwikkeling op. Schept dat ook de mogelijkheden tot een stofexplosie? Het is een vraag die ook in het verleden al vele malen gesteld is, meestal van buitenaf. Onlangs werd ambachtelijk molenaar Hans Titulaer van De Witte Molen in Nijmegen daar weer eens

De in de oorlog opgeblazen korenmolen van Doesburg (foto coll. jsb).

De Witte Molen in Nijmegen bij de ingebruikstelling op 17 september 1988 (foto jsb).

mee geconfronteerd. In september 1985 was er een hinderwetvergunning afgegeven waarbij ruimten in de molen werden aangemerkt 'met een verhoogd stofontploffingsgevaar'. Bij een controle van de zijde van de gemeente eind 2002, zeven jaar, bleek de molen niet aan de voorschriften voor dergelijke ruimten te voldoen. Als in januari 2004 blijkt dat de vereiste maatregelen nog niet zijn uitgevoerd dan dreigt de gemeente met bestuursdwang. Dat kan het opleggen van een dwangsom betekenen of zelfs de sluiting van de molen.

Het argument voor Titulaer om niet over te gaan tot het nemen van de geëiste maatregelen zijn de kosten en de puur theoretische achtergrond van het stofexplosiegevaar. Alleen al het aanpassen van het lichtnet kost een 10.000 euro en voor het machinepark etc. komt daar nog eens een 30.000 à 40.000 euro bij. Dit is voor een klein ambachtelijk molenaarsbedrijf niet op te brengen.

Als het gevaar van een stofexplosie reëel is, dan zou er niet aan te ontkomen zijn. Titulaer ontkent dit gevaar in windmolens en terecht. Oud-hoofdredacteur J.H. Rijnenberg van *De Molenaar* met een ongeëvenaarde kennis van zaken wist van geen enkele stofexplosie in windmolens in zijn lange loopbaan. TNO heeft een bestand met 18.000 stofexplosies en daar zat zegge en schrijve één windmolen bij. Juist vanwege die ene sloot men niet uit dat er meer zijn geweest. Navraag maakte duidelijk dat dit in 1983 is geweest. Toen is er inderdaad een molen afgebrand: de standerdmolen van Volkel, maar daar was van een stofexplosie geen sprake: storm. Het verhaal had dus geen been

om op te staan. Bovendien is het vochtgehalte van tarwe voor bakkersgemaal zo hoog, dat een stofexplosie in een windmolen eigenlijk uitgesloten is.

In feite is hier dus een tegenstelling tussen theorie en praktijk: de theorie gaat uit van de mogelijkheid van stofexplosies en de praktijk sluit ze vrijwel uit. Toch eist de gemeente Nijmegen maatregelen op basis van het papier: regels zijn er om nageleefd te worden. Als de gemeente blijft volharden in haar standpunt dan ziet Titulaer maar één mogelijkheid: het bedrijf stilleggen.

Dat zou op zich al te betreuren zijn, maar het gevaar van precedentwerking voor de ambachtelijke molenaar is bijzonder groot. Als A in B aan deze voorwaarden moet voldoen, dan moet X in Y dit ook. Wat dit betekent laat zich raden. Het is daarom te hopen dat het gezonde verstand zegeviert. **jsb.**

voor de molenstichting begrip op kan brengen. De stichting heeft derhalve voorgesteld in eerste instantie over te gaan tot een inventarisatie van wat er moet gebeuren, wat de kosten hiervan zijn om vervolgens vast te stellen hoe de ontmanteling mogelijk gefinancierd kan worden. Men wil een fonds oprichten, waaruit in elk geval de kosten van gedeeltelijke sloop van de silo's kan worden voldaan. De silo's zijn naar schatting dertig jaar geleden gebouwd, toen de molen en het bijbehorende veevoederbedrijf nog eigendom waren van de familie Witteveen. De windmolen was toen al enige jaren buiten gebruik en werd niet meer onderhouden. Na restauratie is de molen eigendom geworden van de molenstichting, terwijl de omliggende bedrijfsgebouwen toebehoren aan het mechanisatiebedrijf van Kluin.

Nieuw elan molenstichting Oene

De Stichting Behoud Korenmolen Werklust in Oene zet met hernieuwd enthousiasme de schouders onder een plan om de silo's naast de windmolen aan de Houtweg te ontmantelen.

De silo's, die vroeger werden gebruikt voor de opslag van veevoerders en grondstoffen, belemmeren de vrije wind vanuit het noordoosten. Bovendien ontstieren de metershoge silo's het landschap en het totaalbeeld van de molen. Het is niet de eerste keer dat de afbraak van de silo's aan de orde wordt gesteld, maar een vervolg op eerdere inspanningen die zonder succes bleven. Het is de biotoopcommissie van de molenstichting die met nieuw elan alsnog haar doel tracht te verwezenlijken. Eigenaar Kluin is bereid mee te werken, maar heeft niet de benodigde financiële middelen om afbraak van de silo's te bekostigen. Een houding waar-

Hoop op herstel in Vorden

Al enkele jaren staat molen De Hoop te Vorden met anderhalve roede te verkommeren (MW 1998-02-0030 / 2001-06-0150). Als het aan de eigenaar A. van Ark ligt, dan wordt de molen volledig gerestaureerd. De voorwaarde voor de restauratie is dat de eigenaar en zijn broer achter de molen in de bijgebouwen een woning mogen inrichten. De gemeente Vorden heeft inmiddels te kennen gegeven daar wel aan mee te willen werken. Van Ark runt naast de molen een dierspecialzaak en als alternatief geeft van Ark aan dat hij de molen liever laat slopen dan deze aan een molenstichting over te dragen! De Hoop is altijd particulier eigendom geweest en sinds 1905 in handen van de familie. De achtkante baliemolen, gebouwd in 1850, staat sinds drie jaar leeg. Voordien was er nog een mengvoederbedrijf in gevestigd. A. van Ark werd na de dood van zijn vader eigenaar van

De molen van Oene in juli 1976 tussen de gebouwen van het veevoederbedrijf (foto J.A. van Krimpen).

Molen de Hoop met bijgebouwen in betere tijden, april 1984.

de molen. De molen is in 1978 voor het laatst gerestaureerd en in 1996 is de houten roede, voorzien van oud-Hollands hekwerk met stroomlijneuzen, kaal gezet en gehalveerd. In de daarop volgende jaren zijn vergeefse pogingen gedaan subsidies te krijgen voor restauratie. Inmiddels is de gemeente overstag en stemt in met medewerking aan het restauratieplan, inclusief het te maken woonhuis. De Rijksdienst voor Monumentenzorg heeft echter te kennen gegeven bezwaren te hebben tegen de bouw van de woning, ook als is dit in de bijgebouwen van de molen. De provincie tenslotte heeft het restauratieplan voor de molen opgesteld, waarbij wordt uitgegaan van restauratie tot in elk geval draaivaardige molen. Acht jaar is men nu met de plannen bezig, en men hoopt dat de plannen binnen afzienbare tijd toch tot realisatie kunnen komen.

Molen De Hoop te Den Oever 350 jaar

Molen De Hoop in Den Oever bestaat dit jaar 350 jaar. Vereniging De Wieringer Molens viert dit jubileum op zaterdag 12 en zondag 13 juni 2004 met diverse activiteiten in en rond de molen. Er treden dansgroepen en koren op en er is een boekenmarkt. Voor de scholen zal een wedstrijd worden georganiseerd welke leerling het mooiste werkstuk maakt over de molen en alle werkstukken zullen worden tentoongesteld. Men kan ook genieten van oude ambachten zoals houtbewer-

ken, zeilnaaien en touwslaan. Een draaiorgel en een paardentram maken de nostalgische sfeer compleet. De molen zal 'mooi gezet' worden gedurende de periode van 29 mei t/m 13 juni. Inlichtingen bij de vrijwillige molenaar mev. Pietje Louwerse - Rotgans 0227-511556 of de heer Hans van Eijk 0227-512237. De Historische Vereniging Wieringen zal begin juni een themanummer van haar periodiek 'Op de Hòdgte' uitbrengen met als titel: 'Molens op Wieringen'. Dit themanummer is, inclusief verzendkosten, te verkrijgen door € 5,00 over te maken op bankrekeningnummer 3703.23.912 f.n.v. De Wieringer Molens te Schagen onder vermelding van 'jubileum'.

Vereniging De Wieringer Molens.

Snoeiverplichting Gouda

Omwonenden van de Haastrechtse Molen aan de Provincialeweg West moeten van het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard binnen twee weken hun beplanting snoeien. Geeft men geen gehoor aan dit verzoek, dan zal het hoogheemraadschap zelf aan de slag gaan en zullen de kosten worden verhaald op de bewoners. Het hoogheemraadschap heeft recent een brief met die inhoud aan de betrokkenen gezonden waarin ze stelt dat de verplichting bomen en struiken in te korten voortkomt uit de keur van het hoogheemraadschap. Die bepaalt dat obstakels binnen een straal van vierhonderd meter geen belemmering mogen vormen voor de windvang van de Haastrechtse Molen. Het hoogheemraadschap is al geruime tijd bezig met het handhaven van deze (MW 2002-07-0194 / 2002-06-0182). In die periode hebben verschillende bewoners bezwaar aangetekend, maar na lang procederen bij de

Raad van State is het waterschap echter in het gelijk gesteld. Er gelden verschillende maximale snoeihoogten voor bepaalde gebieden. Wie binnen een straal van honderd meter vanaf de molen woont, mag geen beplanting hoger dan 5,3 meter hebben. Op een afstand van 150 meter geldt een hoogte van 6,3 meter en dat loopt op tot 11,3 meter op een afstand van vierhonderd meter. Het hoogheemraadschap is momenteel met de gemeente Gouda in overleg over de spreekwoordelijke hoogste bomen die de meeste wind vangen in het Baden Powellplantsoen. Alle omwonenden zijn middels de brief op de hoogte gesteld, ook degenen waar geen directe aanleiding is om te snoeien gezien de beperkte hoogte, de mededeling heeft voor hen een preventief karakter. Het hoogheemraadschap gaat de komende weken controleren of iedereen zich aan de afspraken houdt.

Molenaar Klaas Voogd overleden

Op zaterdag 14 februari overleed op 79-jarige leeftijd, na een kortstondige ziekte, de Ouddorpse molenaar Klaas Voogd. In hem is weer een molenaar van de oude garde heengegaan. Voogd was molenaar en eigenaar van de molen De Hoop, een der beide molens van Ouddorp. De Hoop was in 1845 gebouwd voor rekening van J. Zoeter en D. Voogd. Het betekent dat deze molen altijd in eigendom van de familie is geweest. Voogd hield met zijn collega Pape van De Zwaan het windmolenbedrijf bijzonder lang in ere. Tot ver na de oorlog was het een dorpsmolenaarsbedrijf zoals er op de eilanden tientallen zijn geweest met boeren- en bakkersgemaal en de daaraan verbonden handel. Vooral in het boerengemaal bleek na de oorlog in toenemende mate geen toekomst meer te zitten. Onder Klaas Voogd en zijn zoon Piet ontwikkelde het bedrijf een soort tweesporenbeleid, welke beide samenkomen in en rond de molen. Enerzijds groeide het oude molenaarsbedrijf uit tot buiten de eigen regio met de levering van meel aan bakkers in de wijde omtrek. Anderzijds ontstond daarnaast, zoals bij zoveel molenaarsbedrijven een flinke die-renspeciaalzaak. Zo maakte Klaas Voogd de oude naar de moderne tijd mee en loodste hij met zijn familie de molen en het bedrijf de 21-ste eeuw in. Zo heeft de familie Voogd steeds weer, al ruim anderhalve eeuw, als molenaars de uitdagingen van de tijd beantwoord. De laatste halve eeuw, de tijd van Klaas Voogd, is waarschijnlijk de meest turbulente geweest met zijn immense veranderingen op allerlei terrein, ook die van het molenaarsvak. Het verlies in de familiekring zal ongetwijfeld groot zijn. De rouwkaart spreekt van het 'Bij U schuil ik Heer'. Die wetenschap moge ook zijn vrouw, kinderen en verdere familie sterken en troosten. **jsb.**

De molen van Den Oever (foto jsb 1998).

Artist impression van De Nolet en zijn omgeving.

Eerste paal molen De Nolet Schiedam

Donderdag 18 maart 2004 heeft burgemeester R. Scheeres van Schiedam de eerste paal geslagen van molen De Nolet aan de Hoofdstraat te Schiedam. De molen zal na oplevering o.a. dienstdoen als nieuw startpunt voor de rondleidingen door de distilleerderij van Nolet.

De molen van ruim 42 meter hoog wordt een beeldbepalende aanvulling op de omvangrijke verbouwing van Nolet Distillery, die momenteel wordt uitgevoerd en die nodig is om de productie van KETEL 1 graanjenever en Ketel One Vodka in Schiedam te kunnen blijven realiseren. De keuze voor de bouw van een molen komt voort uit de Schiedamse jenevergeschiedenis. Van de destijds negentien korenmolens die in Schiedam stonden, zijn er nu nog vijf over. Deze molens maalden graan voor de jeneverstokerijen.

De nieuwe molen sluit qua uiterlijk aan op de eeuwenoude Schiedamse molens maar zal geen graan malen. Molen De Nolet gaat in de toekomst groene stroom opwekken. Het wieksysteem is anders dan de Schiedamse stellingmolens maar oogt authentiek met zijn vier wieken met hekstocken waarop geen zeilen worden bevestigd. Het systeem is optimaal ontworpen voor elektriciteitsproductie. Ook het interieur van molen De Nolet wordt eigentijds. Van de totaal 10 verdiepingen wordt een aantal ingericht als ontvangstruimten en filmzaal, die per lift bereikbaar zijn.

De heer Scheeres is vanuit zijn verschillende functies, o.a. voorzitter van Stichting De Schiedamse Molens, intensief betrokken bij de restauratie en de wederopbouw van de vijf historische Schiedamse molens.

De planning is dat molen De Nolet eind 2005 wordt opgeleverd. **Nolet Distillery.**

Restauratie poldergemaal Nieuwkoop

De restauratie van het monumentale poldergemaal Nieuwkoop aan de Hogedijk in Ter Aar is in volle gang. Het gemaal dat in 2001 in de nacht van 24 op 25 augustus in vlammen opging, wordt van de buitenkant gerestaureerd en inwendig volledig vernieuwd. Het 108 jaar oude gemaal dat nog op een dieselmotor liep, krijgt nu een volautomatisch elektrisch aangedreven bemalingsinstallatie. Hiermee heeft het bestuur van het waterschap De Oude Rijnstromen gekozen voor een meer bedrijfszekere situatie. De 3000 hectare grote Nieuwkoopse polder wordt op dit moment bemalen door een (te duur) semi-permanent noodstelsel. Inmiddels is in het getroffen gemaal de bestaande uitgerande pompinstallatie verwijderd en is het aanwezige asbest afgevoerd. Er is begonnen met installeren van de nieuwe pompen en de elektrische apparatuur. Daarnaast wordt druk gewerkt aan een stalen damwand nabij de grond-duiker in de Schoutenvaart. Daarboven worden de krooshekken en reinigers geplaatst. Verder krijgt het oudste en grootste gemaal van het waterschap De Oude Rijnstromen nieuwe dakspanten, houten vloeren en een stevig dakbeschoot met dakpannen. Als het gemaal Nieuwkoop eind juni in oude glorie is hersteld en elektrisch de waterstand op peil houdt, is er voor zo'n 4,6 miljoen euro aan het monument verspijkerd.

'Leven' en 'dood' in Heinkenszand

Het loopt gesmeerd met de uit 1851 daterende balliemolen De Vijf Gebroeders in Heinkenszand. Door een bijdrage van 22.700 euro uit de opbrengsten van de Sponsorloterij voldoet de stichting (MW 2002-12-0326), die de molen beheert, aan alle voorwaarden om met de restauratie van de in 2002 ontstakende molen te beginnen. De gemeente Borsele had een bijdrage van 23.000 euro uit het dorpsvernieuwingsfonds toegezegd, wanneer de stichting er in zou slagen halverwege 2004 een ton zou hebben vergaard. Dit is gelukt en met bijna 125.000 euro in portefeuille kan de stichting de eerste fase van de restauratie aanbesteden. Van de hele restauratie, die circa 750.000 euro gaat kosten, draagt het Rijk 70 procent bij. De rest moet de stichting, met de toegezegde hulp van de gemeente Borsele, zelf vergaren. In de eerste fase van de restauratie zal de molen worden rechtgezet en wordt de fundering hersteld. Pas in een volgende fase zal de molen draaivaardig en maalvaardig worden gemaakt. De toekomst voor de romp van de een jaar oudere (1850) balliemolen de Hoop ziet er minder rooskleurig uit. Zoals het er nu naar uitziet, wordt de molen aan de Vijverstraat in Heinkenszand nooit meer een echte molen. De huidige eigenares, mevrouw D. Wielemaker, die in de romp een

kledingverhuurbedrijf exploiteert, heeft tevergeefs toestemming gevraagd om een stukje aan de molen te mogen bouwen. De aanbouw die is bedoeld als een doorgang tussen het woonhuis en de romp is volgens de eigenares nodig voor de rentabiliteit van haar zaak. Wielemaker heeft de molen destijds in eigendom verworven om hierin haar zaak te exploiteren en daarbij bedongen dat er een aanbouw mocht worden geplaatst, met de toezegging dat de molen draaivaardig zou worden gemaakt. Inmiddels is de molen op eigen kosten geconserveerd, waarbij de romp opnieuw is gevoegd en in de molen vijf zolders zijn vervangen. De gemeente Borsele heeft verschillende bezwaren tegen de aanbouw. De molen is een monument en het bestemmingsplan staat geen uitbreiding van detailhandel toe, de ruimte achter de molen moet groen en open blijven. De eigenares heeft verzocht of het predikaat monument kan komen te vervallen, aangezien er toch geen geld beschikbaar is en vindt het onbegrijpelijk waarom zo'n geringe wijziging niet in het bestemmingsplan zou passen. Om de molen draaivaardig te maken, zal ze inkomsten moeten genereren. De realisatie van de aanbouw zou meer mogelijkheden creëren. Tot op heden ziet de eigenares weinig terug van de bij de overdracht gemaakte afspraken, waardoor de kans op een in de toekomst draaiende molen tot een minimum is beperkt.

Canadese rondmalers in Moriaanshoofd

In de deelgebieden twee en drie van het natuurontwikkelingsgebied langs de zuidkust van Schouwen, prijken sinds enkele dagen twee kleine Canadese windmolens. Ze hebben een hoogte van circa vier meter. Een derde, aanzienlijk groter exemplaar wordt binnenkort geplaatst. De molens zijn bedoeld om het water rond te pompen in dit natuurgebied, waardoor het water in de plassen en kreken gezond blijft door de doorstroming. Een goede waterkwaliteit is van groot belang in dit foerageergebied voor vogels en dieren. Het grootste exemplaar krijgt een open opbouw van zeven meter hoog en een bladdiameter van 3,6 meter. In totaal zal de windmolen 9,1 meter boven de grond uitsteken. Voor deze grootste molen is een bouwvergunning vereist. Die is inmiddels verleend door de gemeente en ook de provincie heeft goedkeuring verleend, de twee kleinere windmolens konden zonder bouwvergunning worden geplaatst. De kosten bedragen in totaal circa 60.000 euro. Een eerder voorstel om een replica van de vroegere achtkante Prunjemolen te plaatsen in het eerste, inmiddels gereed gekomen deel van het herinrichtingsproject Schouwen-Oost, werd wegens te hoge kosten afgewezen. De Canadese windmolens kunnen direct in gebruik worden genomen, alhoewel het werk in deel

twee en drie van het natuurherwinningsgebied nog niet helemaal gereed is.

Restauratie d'Arke

Doordat het onverantwoord was langer te draaien met d'Arkemolen te Oostkapelle, hebben de vrijwillige molenaars besloten de molen stil te zetten (MW 2004-02-0045). Het college van B en W van Veere wil nog dit jaar de molen én de toren van de Nederlandse Hervormde Kerk laten restaureren. Samen met restauratie van de toren van de Nederlands Hervormde Kerk is hiervoor een bedrag benodigd van tenminste 776.000 euro, exclusief btw. Beide gemeentelijke monumenten verkeren in slechte staat. In de molen moet het volledige binnenwerk, de kap en het metsel- en voegwerk van de romp onder handen worden genomen. Het herstel van het metselwerk van de romp kan door een aannemer worden uitgevoerd maar voor het binnenwerk van de molen wordt een beroep gedaan op een molenmaker. Vooruitlopend op bekostiging van de restauratie heeft de gemeente Veere contact gelegd met een molenmaker, die tijd heeft om aan het einde van dit jaar te starten met de restauratie van de molen. Tot het zover is zal de molen stilstaan. In het voorjaar zal een deskundige van de Rijksdienst voor Monumentenzorg een technische omschrijving maken voor de restauratie van de molen. B en W van Veere hoopt in mei of juni de restauratie aan te kunnen besteden. Of de daadwerkelijke restauratie ook aan het einde van dit jaar start zal afhangen van de beschikbare financiële middelen. Men hoopt, gezien de toeristische waarde die de molen voor Oostkapelle heeft, een beroep te kunnen doen

De standerdmolen van Sint Annaland tijdens de TIMS-excursie in 1989.

op de algemene reserves van de gemeente aangezien het reguliere subsidie-budget tot en met 2008 besteed is.

Financiële malaise op Tholen

Economische teruggang zorgt niet alleen bij molenstichtingen voor nijpende problemen, ook gemeentes hebben hiervan last hetgeen dan zijn weerslag vindt in onder andere het restauratiebeleid ten aanzien van de in gemeentebezit zijnde molens. Zo ontkomt ook de gemeente Tholen niet aan ingrijpende keuzes nu de gemeente dreigt af te stevenen op grote financiële tekorten. Het huidige gemeentebestuur is in 2002 aangetreden, waarbij forse ambities op allerlei terreinen zijn uitgesproken. Deze ambities zijn vastgelegd in het tot en met 2006 lopende raadsprogramma 'Kleur bekennen'. Het financiële klimaat is echter dermate verslechterd, dat de ambities niet waargemaakt dreigen te worden. Dit geeft ook voor de gemeente Tholen slechte vooruitzichten. Uit de meest recente gegevens blijkt dat de gemeente de komende jaren kampt met een financieel tekort dat kan oplopen tot circa twee miljoen euro per jaar. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de ambities die de gemeente heeft, waarvan de kosten nog niet inzichtelijk zijn. De ontwikkelingen maken bezuinigingen onvermijdelijk en de gemeente moet dan ook beslissen welke ambities zij laat varen en op welke lopende projecten er kan worden beknipt. De gemeenteraad moet vooral ook bepalen in hoeverre de financiële zorgen kunnen worden afgewenteld op de inwoners, door bijvoorbeeld het verhogen van de belastingen. Een lastenstijging van ongeveer 5 procent zou per jaar circa 200.000 euro op kunnen leveren. In het laatste overzicht van de stand van zaken rond 'Kleur bekennen' laat het college in elk geval weten dat het niet kan voldoen aan de opdracht van de raad om de molens in Sint Philipsland, Sint Annaland en Scherpenisse dit jaar te restaureren. Het blijft wel de bedoeling dit jaar een begin te maken met het werk in Sint Annaland en Scherpenisse. Het opknappen van de molen in Sint Philipsland zal dit jaar alleen worden voorbereid.

Restauratieachterstand Geldrop

Er is al een onderhoudsachterstand en als de werkzaamheden niet snel worden uitgevoerd, worden de problemen nog erger. Daarom behandelt de commissie Maatschappelijke Zorg en Burgerzaken van de gemeente Geldrop-Mierlo dinsdag 3 maart 2004 een voorstel om ruim een ton uit te trekken voor een forse opknopbeurt van korenmolen 't Nupke. In 2001 en 2002 stelde de gemeenteraad al kleinere bedragen beschikbaar voor het onderhoud van de molen. Dat werk is gedaan, maar uit een inspectie van de Monumenten-

wacht blijkt dat er snel nog meer moet gebeuren. Eerder werd geld opzij gezet voor het inbouwen van een wc, het plaatsen van schijnwerpers en een schilderbeurt. De firma Adriaens Molenbouw uit Weert heeft nu een offerte gemaakt, waarop het voorstel aan de commissie is gebaseerd. Daaruit blijkt dat inclusief BTW een bedrag van 114.000 euro nodig is. Exclusief BTW kost het werk ruim 95.000 euro, in dit bedrag zijn ook kosten begrepen die niet tot het daadwerkelijke onderhoud moeten worden gerekend. In het voorstel staat dat dit bedrag gehaald zou kunnen worden uit de aanwezige middelen voor onderhoud van gemeentelijke gebouwen, waar nu ruim 700.000 euro in zit. Deze middelen waren gereserveerd voor het opknappen van een pand van de gemeente aan de Heuvel 1 en van het kinderdagverblijf aan de Amundsenstraat. Deze bedragen komen nu voor andere bestedingen beschikbaar, aangezien de gemeente die panden wil verkopen. Nadat de commissie het voorstel heeft behandeld zal eind maart het voorstel in de gemeenteraad worden voorgelegd. Het is nog niet zeker of het daar een meerderheid zal behalen, en tot die tijd blijft het dus uiterst onzeker of er überhaupt op korte termijn tot restauratie wordt overgegaan. De korenmolen wordt momenteel bemalen door Frans Tullemans en Hans Tielemans, onlangs nog onderscheiden voor hun bewezen diensten ten behoeve van de molen (MW 2004-01-0008).

Restauratie Sprangse molen

Anderhalf jaar geleden is standerdmolen Dye Sprancke te Sprang-Capelle door molenaar C. Treffers aan de ketting gelegd, en sedertdien staat de molen stil (MW 2002-10-0266 / 2002-11-0294). De standerdmolen Dye Sprancke in Sprang-Capelle heeft een noodzakelijk restauratie nodig, om verantwoord met de molen

Dye Sprancke te Sprang-Capelle in 1996.

te kunnen draaien, hetgeen tot dat moment twee keer per week gebeurde. De molen is eigendom van de gemeente Waalwijk en heeft in 1995 nog een grote restauratie aan de onderbouw ondergaan. De fractie GroenLinksaf heeft hierover begin maart wederom schriftelijke vragen gesteld aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Waalwijk, nadat zij dit ook in september 2002 deed na het stilzetten van de molen. Men wil weten wat er sinds die periode is gebeurd om mogelijkheden voor spoedig herstel van de molen te onderzoeken. De molen is een cultuurhistorisch object voor de gemeente, en het mag niet zo zijn dat de restauratie wordt vertraagd doordat de ambtelijke molen te langzaam draait. De staartbalk en de trap naar de molen zijn verzakt en de vloer van het galerij is verrot. In januari 2004 zijn wel de windborden vervangen, maar het achtergebint moet nu nodig gerestaureerd worden, evenals de vang van de molen.

Conflict Neer opgelost

De molenaars van watermolen de Friedesse Molen in Neer gaan weer aan het werk. Het conflict tussen de molenaars en het bestuur van Stichting Friedesse Molen is bijgelegd (MW 2003-09-0279). Vier van de vijf molenaars hebben uit onvrede met de dagelijkse gang van zaken, gedurende bijna een jaar het werken met de molen gestaakt. De molen bleef wel voor publiek geopend, maar er is vorig jaar nauwelijks echt gemalen. Samen met de gediplomeerde molenaar H. Lutgens uit Swalmen gooiden drie van de vier leerlingmolenaars er vorig jaar het bijltje bij neer. E. Hanssen, naast leerlingmolenaar óók bestuurslid, bleef actief op de molen. Inzet van het conflict was met name dat de molenaars de mening waren toegeedaan dat het stichtingsbestuur de touwtjes te strak in handen hield. Voor alles wat op de werkvloer geregeld moest worden, was eerst toestemming van de stichting nodig, waardoor bijvoorbeeld de aanschaf van een handveger twee weken op zich liet wachten. Het stichtingsbestuur zegde vervolgens molenaar Lutgens de

wacht aan en drong aan op een gesprek met de leerlingmolenaars. Deze waren slechts bereid met het stichtingsbestuur te praten, wanneer ook Lutgens daarbij mocht zijn. Dit is geschied, en de uitkomst van de bespreking is dat het conflict vooral berust op 'miscommunicatie' en 'kleine misverstanden'. Besloten is de dagelijkse gang van zaken anders te regelen en de molenaars meer vrijheid te geven.

Er is een speciale werkgroep opgericht die de molen gaat aansturen, in de plaats van communiceren met het stichtingsbestuur via een dagelijks bestuur. Vanuit het bestuur komen daarin penningmeester H. Claessen en Van de Horst te zitten. De inmiddels geslaagde molenaar M. Piepers zal in de werkgroep namens de molenaars aanwezig zijn en volgt Lutgens op als officiële molenaar van de Friedesse Molen.

Op 1 mei begint het nieuwe seizoen voor de Friedesse Molen, die 's winters gesloten is.

Molen in Castrolanda (Brazilië) maalvaardig

Op 30 november 2001 werd in het Braziliaanse plaatsje Castrolanda een mede door Nederlanders gebouwde molen geopend. Castrolanda is een klein, Braziliaans dorpje met slechts 650 inwoners. Het grootste deel van de bevolking in de plaats is Nederlands. Zo'n vijftig jaar geleden is een groot aantal gezinnen uit Noord-Nederland geëmigreerd naar Brazilië om daar verschillende grote agrarische bedrijven op te richten. Een aantal jaren geleden besloot men midden in het dorp een grote molen te laten bouwen. Niet bedoeld voor productie, maar als aandelen aan het verre Nederland. Bij monde van de heer Haasjes werd contact gelegd met J. Heijdra uit Barneveld, oud medewerker bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Uiteindelijk kreeg deze de opdracht om het molenbouwproject te begeleiden, waarbij hij ondersteund zou worden door Braziliaanse arbeiders. In een vervolgfase werd de uit Limburg afkomstige Harry Derckx (van Derckx constructie BV) bij het project betrokken, voor vervaardiging ter plaatse van de molenroeden en ander ijzerwerk. De molen die er nu staat is een achtkante baliemolen gebouwd naar het model van molen De Zwaluw te Kesteren, ook in eigen beheer gebouwd naar ontwerp van J. Heijdra. De molen is niet maalvaardig, maar wel draaivaardig. De molen is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een toeristische attractie in het Braziliaanse dorp. Zo worden er feesten en bruiloften georganiseerd en in het gebouw naast de molen is voor jongeren een bar geopend. De uiteindelijke wens om de molen maalvaardig te maken gaat momenteel in vervulling. Op 14 maart zijn J. Heijdra, H. Derckx met vijf á zes anderen naar Brazilië vertrokken om het werk aan de molen af te maken.

Nieuwe molenkaarten Van der Drift

Peter van der Drift heeft weer een nieuwe serie molenkaarten uitgegeven. (PD 41 t/m 54). Het betreft kaarten van de volgende molens: Het betreft de volgende kaarten:

- Niezijl - De Zwakkenburgermolen,*
- Vierverlaten - Zuidwendinger Molen,*
- Westerwijtwerd - Zeldenrust,*
- Birdaard - De Olifant,*
- Schalsum - De Schalsumermolen,*
- Stiens - De Steenhuistermolen,*
- Tzum - Fatum,*
- Zeijen - Paaltjasker (Meesterveen/Bollenveen),*
- Rijswijk (Gld.) - De Hoop,*
- Anna Paulowna - Leonide,*
- Etersheim - Etersheimerbraakmolen,*
- Waarland - Sloopgaardmolen,*
- Leiderdorp - Achthovense Molen,*
- Kaatsheuvel - De Eendragt.*

U kunt deze serie bestellen door het overmaken van 8,90 euro op postbankrekening 5681468 t.n.v. P.G.M. van der Drift, Veenweg 59, 2631 CJ Nootdorp. Bij overschrijving per bank graag uw adres apart vermelden. Voor informatie: Peter van der Drift, tel: 015 - 3108742.

I.J. de Kramer-prijs

De vereniging voor molinologie TIMS Nederland en Vlaanderen maakt bekend dat zij een publicatieprijs, genaamd 'I.J. de Kramer-prijs', ter waarde van € 2000,- uitlooft aan de auteur(s) van een recente publicatie of een manuscript met een wezenlijke bijdrage aan de verdieping van de molinologische kennis binnen het Nederlandse taalgebied.

De vereniging beoogt hiermee het molinologisch onderzoek en de publicatie van onderzoeksresultaten te stimuleren. Alleen studies die op eigen, origineel onderzoek zijn gebaseerd, dingen mee.

Gegadigden dienen zich schriftelijk te melden bij het secretariaat vóór 1 mei 2004 onder bijvoeging van drie exemplaren van hun werk. Een deskundige jury zal de inzendingen beoordelen en de winnende studie selecteren.

De uitreiking van de prijs is voorzien op zaterdag 20 november 2004.

De precieze voorwaarden kunt u vinden op onze website

<http://tims.geo.tudelft.nl/timsnlvl>

Voor nadere inlichtingen en een schriftelijke versie van de voorwaarden kunt u contact opnemen met onderstaand adres. Uw inzending kunt u ook naar dit adres sturen: Secretariaat

TIMS Nederland en Vlaanderen
p/a Wiard Beek Frans Mortelmansstraat 10
NL - 2273 LE VOORBURG
Tel.: +31.70.3863102

E-mail: w.beek@citg.tudelft.nl

Mededeling TIMS Nederland en Vlaanderen.

De Friedesse Molen in Neer tijdens de ingebruikstelling op 19 juli 2002 (foto J.L.J. Tersteeg).

In 't kort

- Het college van B en W van de gemeente **Assen** heeft het bestemmingplan Assen-Noord aangepast. Hierbij is rekening gehouden met mogelijk toekomstig herstel van de molen aan de Molenstraat (MW 2003-04-0105/2001-09-0208).

- Molenmaker Groot Wesseldijk uit Lochem is in de week van 10 maart 2004 begonnen met de restauratie van de Bökkers Mölle te **Olst**. De stelling van de molen is onttakeld en de komende weken gaan de stelling-schoren eruit, waarna de stelling volledig wordt vernieuwd.

- Er is een nieuwe ansichtkaart verschenen van de korenmolen van **Windesheim**. Liefhebbers kunnen deze kaart kopen door € 1,- over te maken op bankrekeningnummer 33.12.95.547 t.n.v. Korenmolen Windesheim, o.v.v. naam en adres. De ansichtkaart wordt dan in een enveloppe aan u toegestuurd.

- De gemeente Buren is momenteel doende Europese subsidies te verkrijgen voor het opknappen van de stadswallen in Buren. Wanneer deze worden toegekend, kunnen ook de molens van **Buren** en **Maurik** hiervan profiteren. Voor herstel van deze molens is circa € 187.000 benodigd.

- De stichting Vrienden van de molen Agneta in **Ruurlo** wil op de zolder van de zagerij bij de molen aan de Borculoseweg een klein museum inrichten. In de expositieruimte moet een beeld worden gegeven van de historie van de molen die in 1851 werd gebouwd als olie- en pelmolen en in 1914 omgebouwd tot zaag- en korenmolen.

- De in 1977 onttakelde korenmolen uit 1899 te **Egmond aan den Hoef** staat er momenteel verwaarloosd bij. Als het aan bouwkundige B. de Jong uit Egmond ligt gaat dat veranderen. Hij heeft het plan opgevat de molen te verplaatsen naar een tegenover de molen gelegen bollenveld. De gemeente, Molenstichting Alkmaar en eigenaar T. Scharlewi zijn enthousiast.

- Eind februari is de Goudriaanse molen te **Goudriaan** ontdaan van haar rietbedekking. Gezien de slechte staat waarin het rietdek zich bevond zullen rietdekkers de komende weken de molen voorzien van een nieuwe bedekking.

- Half maart is een bos van ongeveer honderdvijftig bomen langs de Rotte ten noorden van de molens van de Tweemanspolder bij **Zevenhuizen** omgehakt. Ze waren ongeveer vijftien meter hoog en belemmerden niet alleen het zicht op de molens maar zorgden ook voor flink wat windbelemmering vanuit het noorden. Dankzij goed overleg tussen de Stichting Molenvrienden Rottmerengebied en het recreatieschap konden de bomen worden gerooid.

- De Federatie Monumenten Noord-Brabant, De Hollandsche Molen, Molenstichting Noord-Brabant en Monumentenwacht Noord-Brabant inventariseren momenteel de restauratieachterstand binnen de provincie en de mogelijke kosten die daarmee gepaard gaan; tevens zal een verzoek tot aanpassing van de draaipremieregeling worden ingediend, aangezien sinds 2001 ook nagenoeg alle gemeentelijke molens deelnemen, waardoor de premie per omwenteling aanzienlijk naar beneden is gegaan.

- Rond molen Catharina te **Schijndel** worden nieuwbouwplannen ontwikkeld. Ondanks de dramatische onderhoudstoestand van de in particulier bezit zijnde molen heeft de gemeente Schijndel rekening gehouden met de molen bij het opstellen van de op 5 februari 2004 gepresenteerde visie voor dit gebied, of de molen wel of niet zal worden opgeknapt.

De vervallen korenmolen van Egmond a/d Hoef (foto G. Barendse, september 2002).

Molenkalender 2004

- 8 mei:** Nationale Molen- en Gemalendag.
- 12 en 13 juni:** Viering 350-jarig bestaan De Hoop-Den Oever.
- 26 juni:** Elfde Westlandse Molendag.
- 26 en 27 juni:** Brabants Molenweekend.
- 3 oktober:** Peellandse Molendag.
- 9/10 oktober:** Molenweekend Noord-Holland zuid.

Houtcompagnie BV

AL M E N U M

Voor molenrestauraties

EIKEN- EN BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD
In te zagen volgens bestek en tekening

Verder:
Iepen • Bolletrie • Steenbeuk • Douglas
Larix • Azobé • Noord Noors Grenen

Houthandel
Zagerij
Import

Kanaalweg 108 • 8861 KJ Harlingen • Tel. 0517 - 41 33 77 • Fax 0517 - 41 48 73 • www.houtcompagnie.nl

Zeilmakerij D. Wakker B.V.

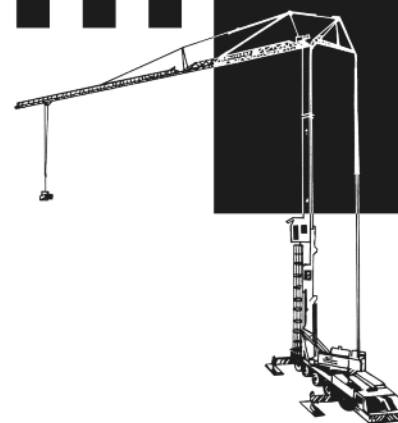

- *Gerenommeerd adres voor molenzeilen*
- *Uitvoerbaar in copes 460, wk77 etc.*
- *Diverse mogelijkheden in kleur en touwwerk*

Scheldeweg 7 3144 ES Maassluis
Tel. 010-5912288 Fax. 010-5912985
E-mail info@wakker.nl

- *Ook uw leverancier voor: Autokappen Schuifzeilen Dekkleden Hijs- en spanbanden Staaldraad en kettingen*

de kracht van veelzijdigheid

kraanbedrijf
NEDERHOFF

Gouda 0182 - 565 555

www.nederhoff.nl

Waar in de Molenwereld???

Hoe vindt u iets terug in duizend pagina's *Molenwereld*?

Natuurlijk kunt u bladeren en zich wild zoeken. Dat kost tijd en geeft ergernis.

Of u vindt niets. 't Kan veel makkelijker. Gewoon het register raadplegen.

Zojuist is het register over de zesde jaargang 2003 verschenen, ook weer met indices op:

persoonsnamen

molens

zaken

aardrijkskundige namen.

Alleen het molenregister verwijst al naar meer dan 1750 (!) vermelde molens (1767 verwijzingen); personen? **1446** verwijzingen om precies te zijn!

Dit grote gemak kunt u niet alleen bestellen als brochure van 72 pagina's, maar ook als diskette in Corel Quattro Pro en MS Excel.

U kunt als abonnee de brochure *Waar in de Molenwereld 2003?* bestellen door het overmaken van € 8,50 op postgironummer 4506935 of bankrekeningnummer 3750.30.867 van Stichting Molenwereld te Moerkapelle onder vermelding van WMW-2003. Wenst u alleen de diskette, dan maakt u als abonnee € 5,50 over; wilt u beide dan € 11,-.

Niet abonnees dienen respectievelijk € 10,-, € 7,- of € 12,50 over te maken.

Van *Waar in de Molenwereld?* 1998 en 1999 zijn nog een aantal exemplaren voorhanden tegen dezelfde prijs onder vermelding van WMW-1998 en/of WMW-1999.

Van alle vorige jaargangen (1998-2002) is de diskette nog verkrijgbaar, ook tegen dezelfde prijzen.

Waar in de Molenwereld?

Register op het maandblad
Molenwereld

zesde jaargang - 2003

- personen
- molens
- zaken
- geografische namen

Grens molens

België

West- Vlaanderen

Herstel voor unieke Vlaamse schepradmolen

Poldermolens zijn er in Vlaanderen niet veel; eigenlijk maar twee in complete staat: de Sint Karelsmolen van de polder De Moeren bij Veurne, niet ver van de kust en de Franse grens, een vjzelmolen, en de molen van de Meetkerkse Moere even ten noordwesten van Brugge, een schepradmolen. Beide molens zijn op dit moment niet bedrijfsvaardig als windmolen en er wordt al jaren gepraat over verandering in deze situatie. Voor de schepradmolen komt er nu verandering in.

Oorspronkelijk waterde de Meetkerkse Moere natuurlijk af op de Leet. Toen dit niet meer kon door kandlisatie van de

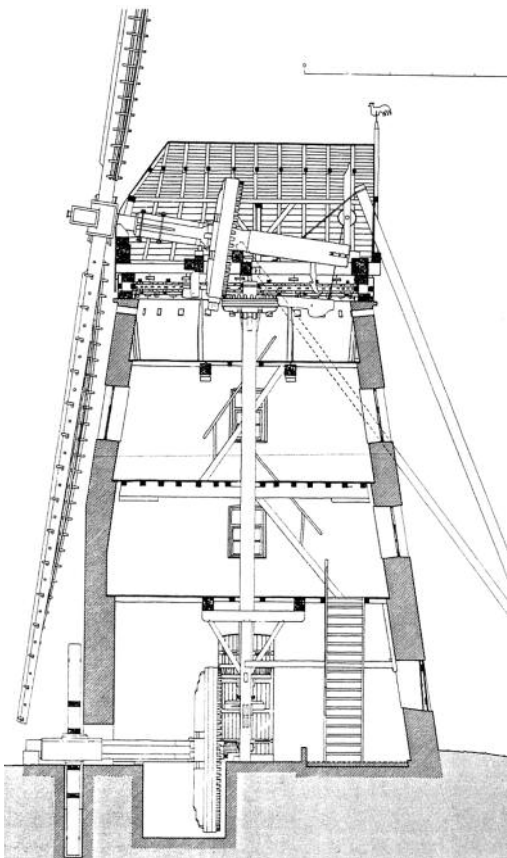
Leet kwam het gebied onder water te staan. In 1622 begon men met de droogmaking ervan (met een octrooi van 20 november 1622). Er werd een achtkante molen gebouwd die het water uit de Moere afmaalde op de Blankenbergse Vaart. Later werd er 200 m zuidelijker nog een kleinere wipmolen bijgebouwd welke in 1868 werd vervangen door een stoomgemaal. De achtkante molen brandde in 1810 af en werd het jaar erop vervangen door een stenen molen, de nog bestaande molen.

De vlucht van deze molen is ongeveer 24 m. De molen heeft een open buitenscheprad met een diameter van ongeveer vijf meter bij een schoepbreedte van 40 cm. Merkwaardig is de aanwezigheid van een gemetselde koker die het water van de sprenkelstraat door de frontmuur van de waterloop in de Blankenbergse vaart voert. De overbrenging van de molen is 1,63 : 1. Het scheprad gaat dus één keer rond, wanneer het kruis goed anderhalve slag maakt. Dat is voor Nederlandse begrippen vrij gering. De opvoerhoogte zal dus wel niet hoog zijn (geweest).

In 1927 werd de Moere getroffen door overstromingen. Daarop besloot men het stoomgemaal te verdieselen. Hierdoor kwam de molen in 1928 buiten bedrijf en raakte vervolgens in verval. Tot sloop kwam het gelukkig niet en in 1965 vond er een uitwendige restauratie plaats die een levensduurverlenging inhield. De huidige particuliere eigenaar, Dr. Robert Depondt bereidt nu een grondige restauratie voor in drie fasen, waarvan de eerste twee op 5 november 2003 werden aanbesteed, de demontage het molenmechanisme, gegend aan N.V. Arthur Vandendorpe uit Sint-Michiels voor bijna 40.000 euro, en het herstel van de romp, gegend aan N.V. Woudenberg, ook uit Sint-Michiels voor ruim 190.000 euro. De derde nog te besteden fase is het herstel van het molenmechanisme. Hopelijk neemt men daarbij ook de waterstaatkundige situatie serieus, want anders kan het wel schoon schijnen, maar nooit schoon zijn.

Het is daarbij verheugend dat ook het voormalige stoomgemaal op de plaats van de Kleine Molen op 12 mei 2003 als beschermd monument is voorgedragen.

Doorsnedetekening van de Grote Molen van de Meetkerkse Moere (Luc Devliegher: De molens in West-Vlaanderen- Tielt 1984).

De standerdmolen van Dornum zonder roeden (foto H. Noot, 10 juni 2003).

Duitsland

Niedersachsen

Onduidelijkheid over restauratie standerdmolen Dornum

Oost-Friesland is voor alles het land van de achtkante molens, molens van een ander type zijn heel dun gezaaid. Zo telt Oost-Friesland nog maar één standerdmolen, die te Dornum, een dorp tussen Norden en Esens. Het is met zijn bouwjaar 1626 tevens de oudste windmolen van de streek. Hij was tot 1960 in bedrijf en heeft één koppel stenen, met de voor Nederlandse begrippen buitengewone doorsnede van 1,70 m.

Sinds 1984 is de molen eigendom van de gemeente en ondanks goede zorgen is de toestand van de molen er de laatste jaren niet beter op geworden. Een storm deed daar het hare nog toe, zodat uit veiligheidsoverwegingen in november 2002 de roeden uit de molen werden gehaald (zie *Molenwereld* 2003-1-12). De gemeente wilde de molen al in het afgelopen jaar laten restaureren, maar daar bleek niet haalbaar. De slechte toestand blijkt wel uit de geraamde restauratiekosten, een half miljoen euro. Het zijn niet zozeer de financiën die voor hoofdbreken zorgen, maar de restauratiemethode. Moet de molen ter plaatse gerestaureerd worden, in Dornum, of is het wijzer om de hele molen te demonteren en in de werkplaats van een molenmaker te restaureren, waarbij het gemeentebestuur zich er wel sterk voor maakt om zoveel mogelijk historisch materiaal weer te gebruiken vanwege de grote historische waarde. ✕

Hoekmolen

Heicop

door brand zwaar beschadigd

J.S. Bakker

Zaterdagavond, 20 maart 2004 is de Hoekmolen bij het Merwedekanaal onder Hei- en Boeicop door een uitslaande brand zeer zwaar beschadigd.

Het dak van het bovenhuis is vrijwel geheel weggebrand, inclusief de spanten, maar het gevlucht is (door de windrichting) geheel onbeschadigd gebleven (foto Joh. Ottevanger).

De molen heeft die middag nog staan malen. Toen de vrijwillige molenaar die de molen bemaalde de molen stilzette vertrouwde hij het niet: het werd steeds rauwweriger. Dat blijkt ook wel uit het weeroverzicht van het KNMI: 'Ons land is rond het begin van de astronomische lente getroffen door twee flinke stormen. De eerste passeerde vrijdagmiddag 19 maart met gemiddeld windkracht 9 langs een deel van de kust en lokaal zeer

zware windstoten van meer dan 100 km/uur. Op Vlieland schoot de windmeter uit tot 108 km/uur. De tweede, die zaterdagmiddag en -avond 20 maart overtrok was een stuk heftiger en hield langer aan. Op grote schaal tot in het oosten van het land kwam het tot zeer zware windstoten van meer dan 100 km/uur en de hele kust kreeg gemiddeld windkracht 9 te verdueren. Cadzand registreerde volgens voorlopige gegevens een windstoot van 126

km/uur. Het KNMI gaf vrijdag extra waarschuwingen uit voor zeer zware windstoten en zaterdag vanaf 15 u 52 een Weeralarm voor zeer zware windstoten op grote schaal. Tegen middernacht werd het Weeralarm ingetrokken, maar ook zondag bleven nog extra waarschuwingen van kracht voor stormachtig weer en zware windstoten.'

Ondanks genomen voorzorgsmaatregelen raakte de molen omstreeks acht uur toch los. Achteraf bleek een van de maanijzers in het buikstuk van de vang een breuk te vertonen. Door de wrijving raakte de vang in brand die zich vervolgens verder door het bovenhuis verbreidde.

De gealarmeerde brandweer begon gelijk met blussen en slaagde er met de molenaar in de molen uit de wind te krijgen. Daar was moed voor nodig want de molen maakte flink einden. Toen de molen tot stilstand gekomen was sloegen de vlammen in het bovenhuis hoog naar buiten. De storm wakkerde het vuur aan. Desondanks slaagde de brandweer erin met waterkanonnen het vuur te blussen.

Schade

De schade aan het bovenhuis is bijzonder groot, zodat dit waarschijnlijk voor het grootste deel vernieuwd moet worden. Het gevlucht doorstond de brand ongeschonden, evenals de ondertoren al zorgde het bluswater er wel voor troep. Strikt genomen valt het allemaal nog mee, want gelet de omstandigheden waaronder de molen in brand raakte was er niet veel voor nodig om de molen red-

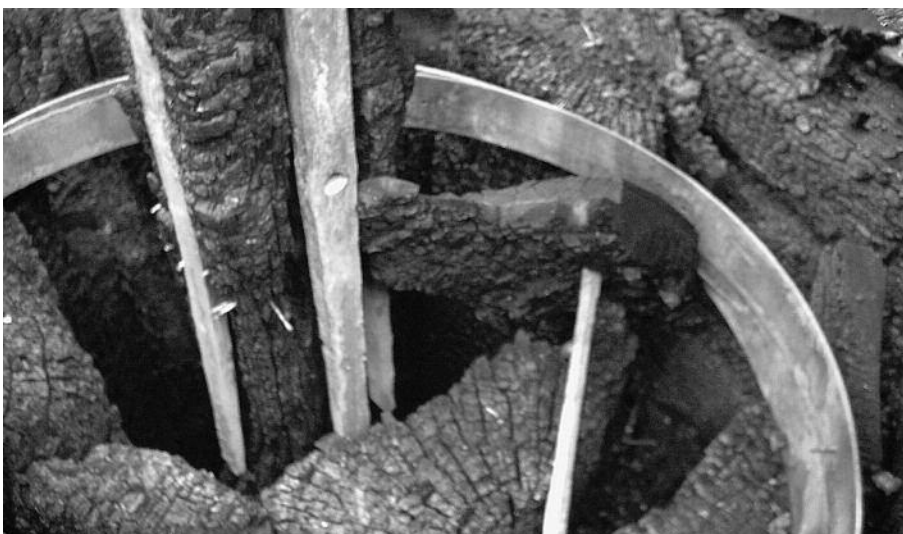
De gehavende molen met rechts een gemaal op de plaats waar vroeger de Kleine Molen van het waterschap De Huijbert stond, gesloopt in 1895 (foto W. van Veen).

In het bovenhuis: van de vang is vrijwel niets meer over dan de ijzers en het bovenwiel is ook grotendeels verkoold. De ijzeren voering ligt er los bij. Wonder boven wonder zou de as er ook nog vrij goed afgekomen zijn (foto W. van Veen).

De koker met de bovenzetel; links zijn de vlammen overduidelijk uit het bovenhuis geslagen (foto W. van Veen).

De bovenkant van de koker met daarin de spil. Van het bovenschijfloop is niets meer over dan as en de banden op de vloer van de zolder (foto Joh. Straver).

deloos verloren te laten gaan. Het is aan het krachtdadig en doeltreffend ingrijpen van de brandweer te danken dat erger voorkomen is.

De gebeurtenis doet onmiddellijk denken aan de brand in de korenmolen in Zuid-Beijerland die op 25 januari 1990 vergelijkbaar in brand raakte en eveneens zeer zwaar werd beschadigd.

Geschiedenis

De Hoekmolen is een der mooiste en mooiste gelegen watermolens van de Vijfheerenlanden. Hij bemaalde samen met de noordelijker staande Peilmolen de 495 ha grote polder Neder-Heicop. In 1926 werd de Peilmolen vervangen door een gemaal, waarna de Hoekmolen tot 1945 in bedrijf bleef. Met de stilstand deed ook het verval intrede. In april 1960 (!) vroeg het polderbestuur een sloopvergunning aan voor de dan in zeer slecht staat verkerende molen. Om dit lot af te wenden besluit het hoogheemraadschap van de Vijfheerenlanden de molen over te nemen van de polder. Dit krijgt in 1963 zijn beslag en zelfs al voor de feitelijke overdracht wordt met de restauratie begonnen, in 1981/1982 gevolgd door een tweede omvangrijke restauratie. In 1984 fuseert het hoogheemraadschap van de Vijfheerenlanden met dat van de Alblasserwaard en sindsdien is het nieuwe hoogheemraadschap de eigenaar. Getuige op de zorg van dit hoogheemraadschap voor de molens bestaat er dan ook het volste vertrouwen dat het met de Hoekmolen wel weer in orde komt. De ondertoren is zeventiende-eeuws en dateert van 1622, toen de ondertoren van een der beide molens is vervangen of van 1642 toen een der beide molens van de polder is verbrand.

Lotgenoten

De laatste jaren zijn in de Alblasserwaard en het aangrenzende Land van Heusden en Altena meerdere wipmolens min of meer hetzelfde lot overkomen.

Op 18 maart 1992 werd de Noordeveldse Molen bij Dussen door brand zeer zwaar beschadigd met als vermoedelijke oorzaak brandstichting. Op 27 juli 1997 volgde de Blokkerse Wip bij Kinderdijk met zeer zeker brandstichting als oorzaak. Deze molen werd een paar maanden later gevolgd door de Vlietmolen bij Lexmond met als oorzaak een oververhitte schoorsteen, terwijl de Hoekmolen hopelijk definitief de rij sluit met wellicht storm als oorzaak.

Storm en brand

Het is een oud gegeven dat molens bij een storm losraken en in brand raken. In zijn algemeenheid zijn er meerdere factoren voor aan te wijzen:

- Het (ont)breken van (deugdelijke) roe-kettingen;

De zijkant van het bovenhuis 1895 (foto W. van Veen).

- Een gebrek aan de vang;
- 'Vuur vangen': smeulende vangstukken verminderen de werking van de vang, waardoor de molen aan de haal gaat;
- De molen staat met zijn kont in de wind (vooral bij molens met zelfzwinging);
- Het ontbreken van aanvullende veiligheidsmaatregelen als stutten in het bovenwiel, een extra roeketting etc.
- Een combinatie van twee of meer bovengenoemde factoren.

Het gebroken vangijzer van het buikstuk (foto P. Groen).

Waarschijnlijk is het laatste het meest voorkomend. Als een van de bovengenoemde punten niet in orde is dan wordt dit gebrek nog wel opgevangen door andere maatregelen. Als die dan ook niet werken dan pas zijn de rapen echt gaar. Het is niet moeilijk om alle bovengenoemde voorbeelden met praktijksituaties te illustreren.

Ten aanzien van het 'vuur vangen': De molen is dan zo zwaar gevangen, dat door de wrijving van de vang op het bovenwiel brand ontstaat. (Dit slepen kan ook het gevolg van een gebrek aan de vang zijn.) Het kan evenwel buitengewoon verraderlijk zijn, doordat de brand zich niet direct openbaart. De molenaar gaat weg. Alles is goed afgelopen! Maar: Het vuur begint in het vangstuk te

smeulen, brandt er van lieverlede een gat in, er komt lucht bij en pas na verloop van lange tijd, uren soms, ontstaat echt brand. Daarom dient men bij zwaar vangen na verloop van tijd te controleren of alles nog in orde is. Ik noem dit geval apart omdat onlangs dit elders bijna fout ging. De molen in het Zeeuwse Sint Laurens is door die oorzaak uitgebrand (zie *Molenwereld* 2003-2-102).

Na de oorlog zijn elf molens afgebrand of zwaar beschadigd door de combinatie van storm en brand; Dat is goed voor bijna tien procent van het aantal naoorlogse molenbranden. In de meeste gevallen liep dit uit op een totaalschade. Zo gezien is de Hoekmolen, en zeker gelet op de omstandigheden, er goed vanaf gekomen.

De gehavende molen vanuit het zuidwesten (foto Joh. Ottevanger).

De makelaar is nog net blijven hangen (foto P. Groen).

De Overkuip

In *Molenwereld* 2004-2-101 werd de aandacht gevestigd op de 'overkuip' van de molens van de polder De Honderd Morgen of Wilde Veenen bij Moerkapelle, waarschijnlijk bedoeld om de overlast van vogels te weren, die immers op de kapzolder een 'vogelbende' kunnen achterlaten. Buiten Moerkapelle heb ik (jsb) deze overkuipen nooit aangetroffen.

Een van onze lezers reageert hierop en schrijft: 'In Moriaanshoofd vond molenmaker Vaags de restanten van zo'n, wat nu blijkt een overkuip te zijn. We hadden een dergelijke constructie nog nooit ergens anders gezien. Volgens molenaar Verhage had hij dat altijd zien zitten. Daar het slechts een restant was, was het niet recht duidelijk. We gisten dat het wel geïdentificeerd kon hebben om de vogels te weren. Verhage vertelde dat, naarmate die overkuip in de loop van de jaren in stukjes en beetjes naar beneden kwam, hij op de kapzolder goed kon zien dat, juist waar de overkuip ontbrak, de vogels nestelden in het kruiswerk.'

Hoewel niet in het bestek opgenomen, heeft molenmaker Vaags, die als onderaannemer het werk voor molenmaker Poland uitvoerde, het toch maar geheel hersteld, zonder daarvoor méérkosten in rekening te brengen; puur uit respect voor het monument. De Zwaan zal nu mogelijk wel de enige molen zijn met een 'overkuip', dankzij de oplettendheid van de molenmaker.'

Boven: molen 4 van De Honderd Morgen bij Moerkapelle, de bovenmolen van de schepadgang, met de 'overkuip'. Op de achtergrond bovenmolen 5 van de vijzelgang. De overkuip liep bij de Moerkapelse molens dieper door dan in Moriaanshoofd.

De resten van de overkuip aan de kap van De Zwaan (foto Vaags).

De gerestaureerde kap voor De Zwaan in de takels met de nieuw aangebrachte 'overkuip'. De ruimte tussen de overring en deze kuip is natuurlijk voor de echte kuip (foto G.H. Varwijk).

Plankjes

Een vergelijkbare, simpeler en goedkopere oplossing is het plaatsen van plankjes tussen de overring, roosterhouten en roosterblinden komt meer voor. Waarom men dan in het geval van Moerkapelle en Moriaanshoofd voor zo'n relatief dure en bewerkelijke oplossing koos is de vraag. Een mogelijk antwoord is dat de plankjes tussen de roosterhouten niet afdoende is. Er blijft altijd nog ruimte over tussen de overring en de kuip en de vogels weten die te vinden. De overkuip zou dit moeten voorkomen. **jsb.**

X

SOPHIA

naar de hand gezet

J.S. Bakker

*'t Molenaarsleven
Heeft God ons gegeven,
Maar 't dragen van zakken
boven de macht
Heeft de duivel erin gebracht.*

Het molenaarsleven wordt aan alle kanten geromantiseerd, waarbij de molenaar ongeveer tot een soort sprookjesridder verwordt. Gemakshalve wordt daarbij vergeten dat het leven van een korenmolenaar misschien wel voor tachtig procent of meer gevuld werd met het omgaan van zakken die naar huidige maatstaven veel te groot en zeker veel te zwaar waren. Zo werden pakken Amerikaanse lijnkoeken van honderd kilo nooit makkelijk hanteerbaar.

Mens en molen

Natuurlijk hing veel af van de kracht en meer nog van de behendigheid van de molenaar. Het omgaan met zakken is een slag, maar toch eist het lichamelijk zijn tol, zeker wanneer die slag (te) jong werd geleerd: een ronde rug, vaak een afgezakte en zwaardere schouder aan een kant; kortom een 'versjouwd' figuur zoals mijn vader placht te zeggen. De indeling en de inrichting van de molen konden het leven van de molenaar verzwaren of verlichten. Er waren molens die gemak, voor zover mogelijk, in de hand werkten en ook molens waarvoor het omgekeerde opging, soms zelf bij uiterlijk weinig verschil. Voor de molenaar was de molen natuurlijk een 'gegeven grootheid'. Gecreëer-

De Jonge Sophia met uiterst rechts het houten pakhuis en daarachter het molenaarshuis. Vergelijk de hoogte van de wagen, de zakkenbank en de hoge deur.

de gemakken of ongemakken moest men op de koop toe nemen, al kon een molenaar de molen wel meer of minder naar zijn hand zetten. Desalniettemin kon het inzicht van een molenaar en een molenmaker het werken voor vele generaties molenaars moeilijker of makkelijker maken.

De Jonge Sophia

Natuurlijk speelde het type van de molen ook mee. Een molen met een flinke vlucht bood meer gelegenheid tot een echte stortzolder dan een kleine. De Jonge Sophia, zoals beschreven door Nico Jurgens in *Molenwereld* 2004-1-18 e.v. was met 19,75 m vlucht een kleine grondzeiler. Jurgens schepet een uitstekend beeld hoe die molen zijns inziens ingericht zou zijn geweest. Toch zet ik bij een aantal punten grote vraagtekens, omdat in mijn beleving de molen zo, een 'mormel' zou zijn om mee te werken. Mijs inziens kan het binnen het raam van het gegevene over

deze molen anders en beter. Er zijn ook aanwijzingen dat het anders is geweest. De Ottolandse korenmolenaar blijft vragen oproepen: Sophia als intrigerende tante, maar aan de andere kant staan er toch ook wel dingen (vrijwel) vast: de aanwezigheid van twee koppels (zestiender) stenen op een halve zolder en de afwezigheid van een luiwerk. De belangrijkste bron hiervoor is de memorie van molenaarsknecht Jan de Kreij.

Luiwerk

Op het eerste gezicht is de afwezigheid van een luiwerk verbazingwekkend, zeker in het besef van de aanwezigheid van een flinke hoge zolder boven de stenen die uitstekend dienst zou kunnen doen als stortzolder. Er moeten dus wel heel bijzondere redenen zijn geweest om af te zien van de welhaast vanzelfsprekende aanwezigheid van een luiwerk. Jurgens veronderstelt de aanwezigheid van een elevator. Technisch is dat niet onmogelijk,

maar elevatoren in Zuid-Hollandse windkorenmolens kwamen toen (rond 1900) niet voor. In de Jonge Sophia ontbreken ook overtuigende sporen van de aanwezigheid van een luiwerk. Op grond van de gelijkenis met de wipmolen veronderstelde ik al eerder de afwezigheid ervan. Vergeet niet dat een luiwerk ook nadelen heeft. Om makkelijk en snel te kunnen werken moet je eigenlijk met zijn tweeën zijn. Als je dat niet ben is het altijd trap op trap af. Verder is het vrij tijdrovend. Kortom, als je het zonder luiwerk afkan dan doe je het echt niet verkeerd. Het stelt wel eisen aan de inrichting c.q. de indeling van de molen en die lijken in De Jonge Sophia wel te zijn vervuld.

Opslag

De opslagruimte op de maalvloer was te verwaarlozen vanwege de aanwezigheid van de halve zolder met de stenen. Dat betekent dat al het maalgoed vanuit het pakhuis de molen moest worden ingedragen: zak voor zak. Met zekerheid is dat ook bekend van de wipkorenmolen van Lekkerkerk. Bart Brinkhuis schrijft van deze molen: 'Bij de molen was een laag pakhuis. Al het maalgoed werd vanuit het pakhuis in het kaar gedragen. De molen had geen luiwerk.' In Ottoland werd het achterhuis van het woonhuis plus de zol-

De wipkorenmolen van Stolwijk met erachter de stoommaaldery. De mole naar in de molen staat op de halve zolder. Vergelijk ook hier de hoogte van de wagen en de hoge deur. Onder het tafelement bij de hoge deur zit nog een soort opstapje, net boven het zijbord van de wagen. Aan de wegkant staat er een trap tegen de molen. Let ook op de merkwaardige staart/trapconstructie van de molen, welke ook voorkwam bij de wipkorenmolen van Hardinxveld.

De wipkorenmolen van Lekkerkerk. Bij deze molen lagen de stenen gelijkvloers en lag de maalvloer dus onder het dijkniveau.

der als schuur gebruikt. Opvallend is dat de deur in de schuur niet in het midden zit, maar meer naar de zijkant, zo dicht mogelijk tegenover de molendeur. Later werd er ook een houten pakhuis aan de zuidoostkant van de molen gebouwd, ook weer met de deur zo dicht mogelijk naar de molen toe. Zowel de schuur- als de pakhuisdeur bevinden zich op enkele meters van de molen. Het gebruik van een steekwagen was evenwel uitgesloten vanwege het ontbreken van een gebaande weg zodat alles gedragen moest worden.

Storten

Als de man met de zak op zijn rug in de molen kwam was het natuurlijk het makkelijkst om direct te storten. Het werken met een luiwerk is daarmee vergeleken onhandig en tijdrovend. Het direct op het kaar dragen zoals Bart Brinkhuis het noemt is veel makkelijker. Het kan alleen wanneer de molen daarvoor geschikt is: door een zo laag mogelijke halve zolder en zo laag mogelijke karen. Dat is nog terug te vinden in de korenmolen van Bergambacht waar veel van het binnenwerk van een wipkorenmolen in is verwerkt. Zo liggen de stenen op een halve zolder van slechts een meter hoog en zijn de karen en de kuipen er opvallend laag en de karen wijd. De pasbalk ligt vlak boven de zoldervloer, waarschijnlijk allemaal om 'zo laag mogelijk bij de grond te blijven'. Zoiets is waarschijnlijk in De Jonge Sophia ook het geval geweest.

Als er geen luiwerk was en alles van het bankje gestort was dan ligt het voor de hand twee binnentrappen te veronderstellen naar de halve zolder op de door Nico Jurgens getekende plaats (*Molenereld* 2004-1-19). Die trappen zijn met een zak op je rug evenwel niet te doen vanwege de aanwezigheid van de kor-

beels. Ik vermoed daarom dat er een (losse) bank met een of twee treden is geweest, pak weg circa 80 cm hoog. Als je er vanuit gaat dat die halve zolder 1 à 1,10 m hoog is. Dan komen de kuipdeksels op $1,10 + 0,70 = 1,80$ m, hooguit. Met 30 cm voor het stortbankje kom je op 2,10 m. Met een losse bank of een trapje voor de halve zolder wordt de afstand hoogte trapje-bankje 1,30 m. Dat is een goede hoogte om een zak vanaf je rug op het bankje te krijgen, iets dat ik uit eigen ervaring weet. Een dergelijk systeem stel ik mij ook in de Jonge Sophia voor. Het werkt in ieder geval sneller en makkelijk dan met een luiwerk; een reden des te meer om de afwezigheid hiervan te veronderstellen.

Zolderhoogte

Jurgens tekent de halve zolder op tafelementhoogte, 1,65 m boven de begane grond. Dat betekent dat daarmee het hele bovenstaande verhaal omver valt, dat immers gebaseerd op een hoogte van ongeveer een meter. Toch is het aantoonbaar dat de halve zolder een flink eind beneden het tafelement heeft gezeten. Het is te zien aan twee tegenover elkaar liggende korbeels links en rechts achter op de halve zolder. Die zijn aan beide kanten flink uitgehakt. Dat heeft een reden. Om achter de steen te komen moet je daar gedurig langs. Je kunt er vergif op nemen dat je je flink kon stoten aan die korbeels. Door ze netjes uit te hollen loop je er wat makkelijker langs en stoot je je niet zo hard. Dat speelt het meest op schouderhoogte. Dat betekent dat de zolder ongeveer anderhalve me-

Molenaar Vierboom stort vanaf zijn rug graan in het kaar van de Thorense Molen, de laatste wipkorenmolengrondzeiler van Nederland, door oorlogshandelingen verbrand in september 1944. De halve zolder ligt op tafelementshoogte. De ruimte tussen kaar en wand is minimaal (foto coll. C.E. van der Horst).

In februari 2004 draaide De Jonge Sophia na driekwart eeuw weer, nu in Groot-Ammers, ook nu weer op het oog als een gewone grondzeiler, of als 'vermomde wip'? (foto H. Van Steenberg 20 februari 2004).

ter onder het diepste punt van de uitholling moet hebben gelegen, zodat de halve zolder ongeveer een meter boven de maalvloer moet hebben gelegen. Die veronderstelling bleek te kloppen. Bij een zolder op tafelementhoogte kunnen die uitgeholde korbeels geen enkel nut hebben gehad.

Daarmee vervalt ook uiteraard het verhaal van Jurgens over de zolder als bestaande uit enige balken verhoogd met baddingen om een vloer gelijk op tafelementhoogte te krijgen. Waarschijnlijk zal de vloer bestaan hebben uit enige balken met daarop direct de vloer gespijkerd met daarop de stenen.

Buitentrap

Merkwaardig is de aanwezigheid van de deuren op het tafelement plus de aanwezigheid van een buitentrap. Deze

hoge deuren op het ondertafelement in combinatie met een vrij hoge stenen onderbouw komen eigenlijk alleen voor bij wipkorenmolens. In dat opzicht is De Jonge Sophia wel heel duidelijk verwant met dit type. Merkwaardig is de aanwezigheid van een buitentrap aan één zijde. Jammer genoeg hebben we te weinig fotomateriaal van wipkorenmolens om een betrouwbare vergelijking te maken. In elk geval had de wipkorenmolen van Stolwijk aan de Tentweg ook een dergelijke trap. Door de aanwezigheid van maar een buitendeur bij De Jonge Sophia, die op het oosten, wordt het toch wel lastig bij oostenwinden. De hoge deur op het noorden zou als toegang het alternatief voor de deur op het oosten kunnen zijn. Mogelijk staat de trap los en is hij verplaatsbaar.

Dat deze deur, zoals Jurgens suggereert, gebruikt wordt om met een zak op de rug naar binnen te gaan lijkt mij onmogelijk: daarvoor is die deur veel te smal en te

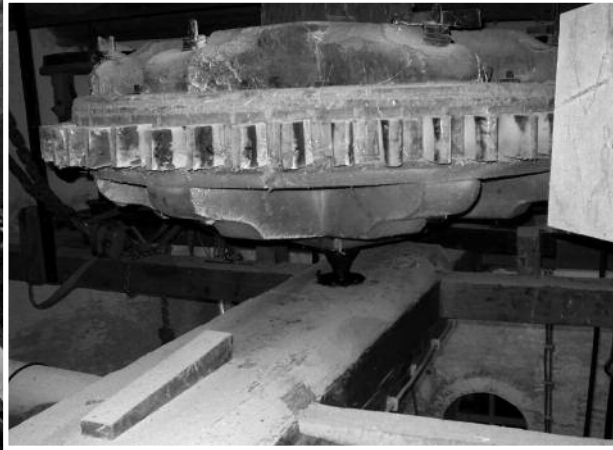

Interieur korenmolen Den Arend in Bergambacht met een opvallend klein spoorwiel, afkomstig uit de voorganger, een wipmolen (foto Jan Bakker).

De uitgeholde noordwestelijke korbeel van De Jonge Sophia met rechts de noorddeur op het tafelement. De hoogte van de uitholling toont aan dat de halve zolder met de stenen flink onder het tafelement moet hebben gelegen.

laag. Dat komt nog beter tot uiting bij de Stolwijkse molen. Jammer genoeg zie we op de foto van deze molen, maar twee deuren op het tafelement, maar het biedt wel informatie. De molen van Stolwijk is uit zuidelijke richting gefotografeerd, zodat de deur met de trap de oostdeur is. Afgaande op de uitbouw is er op het westen ook een 'hoge' deur geweest. De deur op het noorden, aan de kant van de stoommaalderij moet dus welhaast een lage zijn geweest. De zuiddeur be-

Het kleine, maar massieve spoorwiel in de Bergambachtse molen (foto Jan Bakker).

staat uit een dubbele openslaande deur met een 'bovenlicht'. Die deur is dus niet hoog, maar vrij breed. De oostdeur lijkt een enkele deur en is zo te zien veel smaller. Ook deze deur lijkt dus, net als bij De Jonge Sophia, alleen dienst te hebben gedaan als alternatief voor de lage deur wanneer daar de wieken voor draaien.

Ik ben ervan overtuigd, dat op de halve zolder van De Jonge Sophia nog een borstwering stond van circa tachtig centimeter, inclusief muurplaat/drempel deur. Dat zou ook uitstekend overeenkomen met de korenmolens van Stolwijk. De hoogte van de stenen onderbouw van de molens van Stolwijk en Otfoland zullen elkaar niet veel ontlopen hebben. De foto van de molen van Stolwijk is voor mij de eye-opener geweest ten aanzien van De Jonge Sophia, met name dankzij de man die op de bekende foto van deze molen over het ondertafelement hangt. Het kan niet anders zijn of deze man staat op een halve zolder. Toen viel het kwartje, mede dankzij de aanwezigheid van de wagen. In mijn beleving is de Stolkse molen De Jonge Sophia als wipmolen of De Jonge Sophia is de Stolkse molen als achtkant.

Het is opvallend dat het kozijn aan de zuidzijde is verlaagd met het 'bovenlicht',

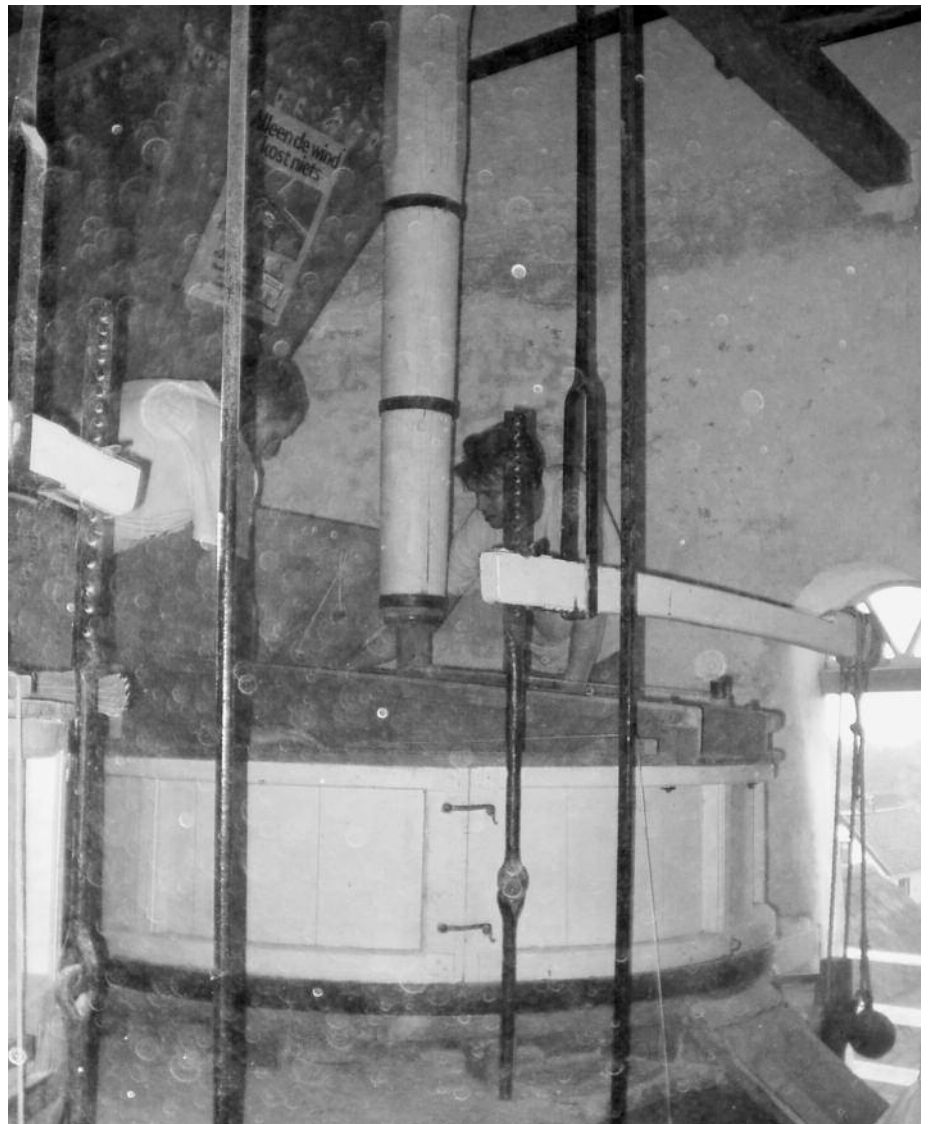

De pasbalk in Den Arend ligt bijzonder laag, net boven de vloer (foto Jan Bakker).

terwijl een trap ontbreekt. Het kan niet anders of deze deur is een deur om een wagen te lossen geweest. Het moet in Stolwijk vrij eenvoudig zijn geweest om een zak van het tafelement op de steen te krijgen of om een zak aan te pakken en weg te leggen: je kunt hem gewoon over je

rug laten hangen en zo op het bankje krijgen. Het voorzetten van de wagen op het tafelement is al even eenvoudig zoals de foto laat zien. Zelfs moet het mogelijk zijn om lopend buitenom een zak op het tafelement of desnoods op het plankje ervoor te zetten. De borstwering is dus juist heel praktisch en van gestrompel met een zak op je rug door een vrij smalle en lage deur over het tafelement heen is geen sprake. Zoals bij de voor De Jonge Sophia beschreven manier kun je ook het graan binnendoor makkelijk op de steen brengen. Wel luisterde de hoogte van de halve zolder ten opzichte van de vloer en het tafelement vrij nauw: zo laag als praktisch mogelijk en uiteraard ook de plaats van het stortbankje en daarmee de karen: zoals Jurgens ze getekend heeft zullen ze zeker niet gezeten hebben. De

Opvallend lage kuipen en karen in Den Arend: 'het enige kaar waar ik goed in kan kijken zonder op mijn tenen te staan'; een poging om alles zo laag mogelijk te houden om efficiënt in de wipmolen te kunnen werken. Het is waarschijnlijk in De Jonge Sophia niet anders geweest (foto Jan Bakker).

De halve zolder in de Bergambachtse molen is maar een meter hoog (foto Jan Bakker).

bankjes zullen zo dicht mogelijk bij de rand van de halve zolder en zo dicht mogelijk bij de deuren hebben gezeten.

Hoogte onderbouw

Ik geloof absoluut niet dat de hoge stenen onderbouw bij de wipmolens het resultaat is van een verhoging zoals Jurgens veronderstelt. In theorie is natuurlijk alle twee mogelijk; molens die hun hoge voet door een verbouwing verkregen als molens die direct met een hoge voet zijn gebouwd. Wipkorenmolens met lage veldmuren hebben inderdaad bestaan (Lopikerwaard) en die kunnen dus verhoogd zijn. Dat dit in Meerkerk het geval is geweest, zal ik niet ontkennen, maar dat wil niet zeggen dat die vlieger overal opgaat.

Daar zijn meer redenen voor aan te voeren. Veel wipkorenmolens zijn zo groot niet. Molens als die in Haarzuilens of Genderen zullen niet veel meer vlucht hebben gehad dan een meter of achttien. Ze zouden dan voor de verhoging een vlucht van een meter of vijftien hebben gehad en dat wordt dan wel weer erg klein voor een fatsoenlijke korenmolen. Daar komt nog niets bij wat minstens zo belangrijk is, zeker bij de wipkorenmolen, en in mindere mate ook voor De Jonge Sophia. Bij een wipkorenmolen heb je op de halve zolder een gillend gebrek aan

opslagruimte. Niet alleen omdat de ruimte sowieso beperkt is, maar ook doordat de wanden van de toren direct vanaf de vloer flink naar binnen vallen. Dat neemt zowel horizontaal als verticaal ruimte weg: je verliest zowel op de vloer als in de hoogte ruimte. Dat geldt niet alleen opslagruimte, maar ook werkruimte. De man die de zak moet wegleggen, moet vanwege zijn lengte nog verder van de rand weg blijven. Als je een borstwering hebt van pakweg een meter, dan neemt dat heel veel van deze problemen weg, zowel voor de opslag op zich, als voor het werken. Dat gaat niet alleen op voor de halve zolder, maar ook op de maalvloer. Er is dus genoeg reden om een wipmolen direct met een hoge stenen onderbouw te bouwen.

Dat is ook te zien interieurfoto's van de Thorense molen. Als daar een borstwering van ongeveer een meter was geweest dan had die man ongetwijfeld gelukkiger door het leven gegaan. Een buitentrapp naar de halve zolder is er bij deze molen niet. Zowel van de wagen af, als vanuit de grond is die deur op het tafelement met goed fatsoen niet te gebruiken (Ging alles soms binnendoor?). Die Thorense molen moet helemaal lastig zijn geweest om mee te werken. De molen van Stolwijk was misschien net zo groot, maar zat heel wat verstandiger in elkaar. De door mij gesignaleerde moeilijkheden bij de Thorense molen gelden ook voor de molens

van Noordeloos en Polsbroekerdam. Nog moeilijker wordt het wanneer de onderbouw nog lager wordt zoals bijvoorbeeld de hierboven al genoemde molen van Lekkerkerk. Die is door Bart Brinkhuis summier beschreven. 'Stenen gelijkvloers. Bij het malen stond je in een kelder voor de stenen, zodat je met je hoofd net boven de dijk kon uitkijken.' Het had natuurlijk als nadeel dat je altijd met het meel een trap op moet. Er zijn dus redenen genoeg om molens als in Stolwijk, Hardinxveld, zo te bouwen als ze tot ons gekomen zijn.

Vermomde wip

Een van de opvallende kenmerken van De Jonge Sophia is het heel licht uitgevoerde achtkant. Het kon door de stenen een laag zwaartepunt te geven en het achtkant zo min mogelijk te belasten. Dat werkte natuurlijk door in de bouwkosten.

Dat De Jonge Sophia gebouwd is met onderdelen van een wipmolen geloof ik graag. Dat de constructie van de molen gedeeltelijk is bepaald door het wipmolenvoortel van zijn voorganger neem ik onmiddellijk aan.

Maar dat de molen niet zo heel intelligent is ontworpen bestrijd ik evenwel ten stelligste. De bouwer heeft alleen de door mij veronderstelde voordelen van een wipkorenmolen, uitmondend in efficiënt werken, in de achtkant verpakt en dat heeft hij mijns inziens slim gedaan: het is beslist geen kwestie geweest van alleen maar vertrouwd zijn met wipkorenmolen van de molenmaker en het blijven bewandelen van hem bekende paden. Dat zou dwaasheid zijn: in de omgeving draaiden er ook genoeg bovenkruier-korenmolens:

Schoonhoven, Gorinchem. De man heeft alleen in Otfoland van de nood een deugd gemaakt: hoe maak ik van een wipmolen een efficiënte achtkant en naar mijn idee heeft hij dat heel slim opgelost.

Dat hij met 'niets in zijn handen' (de onderdelen van een wipmolen) een dergelijke molen ontworpen zou hebben acht ik uitgesloten. Dan zou er waarschijnlijk wel een normale flinke stenen molen of desnoods een achtkant hebben gestaan, zeker ook vanwege de nabijheid van het woonhuis en de schuur die voor forse windbelemmering gezorgd zullen hebben. Of de 'vermomde wip' een filosofische kwestie is laat ik in het midden; misschien nu wel, maar bij de bouw van De Jonge Sophia zeker niet. De mensen die deze molen bouwden of lieten bouwen wisten, door de praktijk gevormd, heel goed wat zij deden.

Natuurlijk zit die vermomming niet in de aanwezigheid van een halve zolder, want

Interieur van vermoedelijk een wipkorenmolen in Haastrecht (zie Molenwereld 2001-12-316). Afgaande op het aantal trap treden is ook hier de halve zolder circa een meter hoog.

Ondanks het kleine spoorwiel heeft de Bergambachtse molen een koppel zestiender en een koppel zeventiender stenen (foto Jan Bakker).

die komt in Noord-Holland ook voor, zowel bij balliemolens als grondzeilers. De wipmolentrekjes zitten hem in twee zaken:

- de aanwezigheid van de 'hoge' deuren op het tafelement;
- het ontbreken van een luiwerk;
- de buitentrap.

Bedrijfsvoering

Verder moet men ook de molen beschouwen tegen de achtergrond van zijn tijd. Een wipkorenmolen of een molen als

De Jonge Sophia deden het uitstekend in een tijd waarin loongemaal en met name het bakkersgemaal de toon aangaven met kleine klussen om te malen, hooguit een paar zakken voor een klant. Toen het handesgemaal opkwam in combinatie met het steeds belangrijker worden van het boerengemaal werden deze molens inderdaad te bewerkelijk. Het is een van de factoren waarom in de negentiende eeuw in de waarden zoveel wipkorenmolens zijn vervangen door stenen molens en er na 1800 vrijwel geen wipkorenmolens meer zijn gebouwd. Toch is misschien wel een tijd geweest dat in de waarden vrijwel alle dorpskorenmolens wipmolens waren. Foto's, overlevering en soms zelfs restanten lijken in die richting te wijzen.

Ideaal was De Jonge Sophia zeker niet, vooral door zijn gebrek aan opslagruimte, maar is dat in kleine 'normale' grondzeilers zo ingrijpend veel beter? Een luiwerk zou makkelijk zijn geweest; niet eens zo zeer om graan op de steen te krijgen, maar meer nog om een zak 'uit de grond te tillen'.

Zonder dat gaat het ook wel. Ik kan mij nog de discussie thuis tussen mijn vader en zijn broer herinneren over de aanschaf van een zakkenheffer: was dat nu luxe of

noodzaak? De meningen lagen verdeeld. Ze deden het per slot al zo'n kleine dertig jaar zonder! En dat ging toch ook best?

Het 'naar de hand zetten' van De Jonge Sophia luisterde nauw. Als de molenmaker of diens opdrachtgever fouten zouden maken dan zou dat direct afgestraft worden door lastiger werken. Dat niet zo maar een keertje, maar dag in dag uit. Alleen die wetenschap, en dat wist men toen deksels goed, is al een reden om achter de molen een weloverwogen verhaal te zoeken, waardoor een inrichting als die van De Jonge Sophia optimaal in de molenaarspraktijk paste. Dit artikel is een verslag van zo'n zoektocht. Dat wil niet zeggen dat er geen andere oplossingen mogelijk zijn.

De Jonge Sophia mag in onze ogen dan een merkwaardige molen zijn, toch is het een molen die door de bouwer mijns inziens naar de hand gezet is van de molenaar, om met minimale inspanning toch efficiënt werken mogelijk te maken. In feite is het weer het oude verhaal: de techniek is er om te werken en het werk niet om de techniek. Een molen is voor alles een bedrijfswerktuig en het bedrijf staat voorop, ook bij De Jonge Sophia.

X

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

Nederlandse Vereniging Van Molenmakers

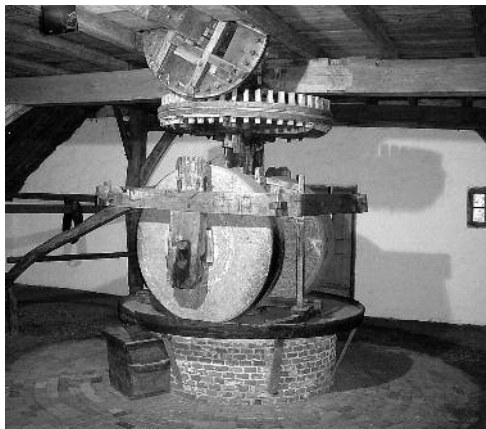
NVVM-molenmakers actief

N.V.V.M

Nederlandse
Vereniging
van
Molenmakers

VAAGS

molenwerken

Interieur rosoliemolen Openlucht-museum (foto Vaags molenwerken).

U hebt ons molenmakernieuws even moeten missen, maar dat wil niet zeggen dat er niet gewerkt is. Integendeel, traditioneel is op het eind van 2003 weer veel onderhoudswerk uitgevoerd. Hiervoor zijn we onder andere bij de volgende molens geweest: Molen Frielink te Fleringen, Watermolen Herinckhave, Het Fortuin in het Nederlands Openluchtmuseum, De Hoop te Oud-Zevenaar, de Meenkmlen in

Miste, de Oliemolen in Eerbeek, en vele anderen. Molen "De Molen" te Foxton (NZ) werd bezocht voor een controlebeurt. Behoudens wat afstellingen werkte alles prima. In Nieuw Zeeland is het nu zomer en de molen draait dagelijks. Daarnaast is er gewerkt aan de kap van de molen in Dinklage(D) en aan de reconstructie van de Bouwhofmolen in Ugchelen. Ook de ophekkings van de nieuwe roeden van molen de Hazewind in Gieten kwam gereed. Onze eigen houtzaagmolen Agneta in Ruurlo kreeg de binnenroede weer terug met daaraan de ver-

nieuwde Ten Have klep. Tevens heeft deze kleproede weer de originele stroomlijnneuzen terug gekregen die bij een voorgaande restauratie vervangen waren door fokken. In januari zijn we gestart met de reconstructie van de Rosoliemolen in het Nederlands Openluchtmuseum. Omdat deze molen behoort tot de collectie van het museum, kan er niet mee gedraaid worden. De komende tijd zullen we het gehele binnenwerk van deze molen vervangen in nieuwe onderdelen. Na voltooiing zal de molen dagelijks gaan draaien en olie slaan.

VAAGS molentechniek bouwde een elektrisch aangedreven maalstoel bestemd voor de export. Daarnaast werd er een nieuw scheprad aangebracht in de molen van Sint Maartensbrug. Voor de molen in Dinklage(D) worden speciale stalen wieken gemaakt volgens Duits model. Aan diverse molenbouwers werden roeden geleverd voor diverse molens. Tevens werd er een bedieningssysteem afgeleverd t.b.v. regelkleppen in fokken.

X

voor alle
ZEKERHEID!

De OBM Speciaal voor Molenaars is al meer dan 100 jaar gespecialiseerd in het verzekeren van molens en het mengvoederbedrijf. Zij is daarmee een maatschappij die u de zekerheid geeft van een goede verzekering. Een verzekeringsmaatschappij die u met raad en daad bijstaat. De OBM Speciaal voor Molenaars is er voor u. Voor een veilige dekking, tegen bescheiden premies.

Onderlinge
Brandwaarborg Maatschappij
SPECIAAL VOOR MOLENAARS

Singel 19, 7411 HV Deventer, tel.: 0570-612353, fax: 0570-611529

ZOEKER

De heer Esselink uit Delft is er niet bepaald zeker van maar vraagt zich af of de 'Zoeker' van het maartnummer ook niet de Wilnisermolen zijn, net als de 'Zoeker' uit *Molenwereld* no. 1 van dit jaar? De raamindeling komt overeen en het betreft in beide gevallen een schepradmolen. Het water links moet dan de Amstel zijn. Opvallend zijn de elektriciteitspalen. Het lijkt erop, dat de stroomkabel ter hoogte van de molen ondergronds gaat, en dat betekent dat de molen bij het leggen van de kabel zijn gevluht nog had. Wilnis en omgeving werd in de jaren '20 aangesloten op het elektriciteitsnet, dus dat zou kunnen kloppen.

De nieuwe 'Zoeker' kon wel eens niet ver van bovengenoemde molen hebben gestaan, aangezien alles wijst op wipmolen uit het Utrechts-Hollandse grensgebied, maar welke is het precies?

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, e-mail: jsbakker@cistron.nl.

Het ontbrekende hoofdstuk

De molen van Zeilberg in 1999.

In 1993 bestond de korenmolen van Zeilberg, gemeente Deurne, precies een eeuw. Ter gelegenheid hiervan schreef de eigenaar, Willy Crommentuijn een boek over de molen: *100 jaar molen in Zeilberg 1893-1993*, een boek met veel wetenswaardigheden over deze molen en ook over molens in de omgeving. Eén raadsel bleef recht overeind en dat was de herkomst van de Zeilbergse molen, als het ware het ontbrekende hoofdstuk van het boek. Het was overduidelijk

dat die van oorsprong in Zuid-Holland had gestaan, maar waar?

Het raadsel werd in 1999 onverwacht en ongedacht opgelost, evenals en passant dat van de molen van Elspeet. Beide molens bleken afkomstig te zijn uit Wateringen. De ontdekking en de geschiedenis van de molens is uitvoerig beschreven in een serie van drie artikelen in de *Molenwereld*: 'Wateringen in het Westland; in de Peel; op de Veluwe'; *Molenwereld* 1999-11; 1999-12 en 2000-1.

Deze ontdekking vormde voor Willy Crommentuijn de aanleiding om het 'ontbrekende hoofdstuk' alsnog te schrijven en er zelfs een apart boek van te maken. Het in eigen beheer uitgegeven boek, *Herkomst Molen Zeilberg en Elspeet* telt niet minder dan 94 pagina's op A4 formaat.

Natuurlijk beschrijft Crommentuijn hoe het 'spoor terug' is gevolgd en allerlei facetten van de geschiedenis van de polder en zijn molens. Zo wordt het bouwbestek behandeld en toegelicht. Dit alles wordt rijkelijk aangevuld met kopieën en transcripties van archivalia, krantenartikelen en niet te vergeten zeer veel foto's en tekeningen. Crommentuijn beperkt zich niet tot de molens, maar ook allerlei bijzondere gebeurtenissen die zich hebben voltrokken in de omgeving van de molens doen mee, zoals de ontdekking van een vondeling in 1976 of een familiedrama uit 1931. Deze zijsprongen verlevendigen het verhaal wel, maar hebben uiteraard niets met de molens te maken.

Helaas zijn er toch ook wel minpuntjes. Zo zijn er in het boek twee foto's opgenomen als zijnde de ondermolen en de middel-molen van de polder. Dat is evenwel niet het geval. De als de ondermolen aange-merkte molen is de nog bestaande Laakmolen in Den Haag, terwijl de als bovenmolen gedooide molen de Westabtsmolen aan de Poldervaart in Kethel is.

Verder kijkt het relaas van de ontdekking af van wat er in de *Molenwereld* te lezen was. Toen wij op 23 augustus 1999 de molen van Crommentuijn bezochten hadden wij al voor 99,9% zekerheid dat zowel de Elspeeter molen als de Zeilbergse molen uit Wateringen kwamen. Bij ons bezoek aan Zeilberg hebben wij met Crommentuijn de maten van die molen gecontroleerd aan de hand van het bestek en dat leverde de 0,1% op. Het bestek was dus toen al bekend.

Toch doet dit niets af aan de voldoening van ondergetekende en ook ongetwijfeld van de heer Crommentuijn dat het raadsel omtrent de herkomst van de molens van Elspeet en Zeilberg volledig is opgelost. **jsb.**

Bij de heer Crommentuijn zijn op dit moment drie door hem geschreven boeken te bestellen over de molens van Deurne:

1. *Molens in de Gemeente Deurne*. (omvattend Liessel-Vlierden-Zeilberg-Neerkant-Helenaveen-Walsberg-Deurne met zowel verdwenen als bestaande molens. (binnenkort te verschijnen; prijs € 20,- inclusief verzendkosten)
2. *Herkomst molen Zeilberg-Elspeet*. (prijs € 17,50 inclusief verzendkosten).
3. *Molen Zeilberg 1893-1993* (nog te koop, zo lang de voorraad strekt. (prijs € 15,00 inclusief verzendkosten) (De afhaalprijs is na bestelling en betaling € 2,50 per boek minder)

De boeken zijn te verkrijgen door overmaking van de prijs onder vermelding van het gewenste boek (1 of 2 of 3) op rekening 1108.80.781 van W. Crommentuijn te Deurne/Zeilberg onder vermelding van de adresgegevens.

N.a.v. W. Crommentuijn: *Herkomst molen Zeilberg-Elspeet* (Deurne/Zeilberg 2004), 94 pagina's op A4-formaat, harde kaff.

Bilau

In de bespreking van het boek over 'Flügelmajor' Kurt Bilau in het januarinummeer wees ik op het ontbreken van de molen van Coops in Halle in het rijtje molens met het wieksysteem-Bilau in Nederland. Mijn (jsb) wetenschap van de aanwezigheid van dit wieksysteem op deze molen was gebaseerd op de vermelding ervan in het jaarverslag van De Hollandsche Molen over 1941-1942 en een Ansichtkaart van deze molen met het wieksysteem. Ook in *De Molenaar* wordt het enige keren als 'Bilau' vermeld. Er was dus geen enkele reden om te twijfelen, ook niet als men bijvoorbeeld een foto van de molen in Halle vergelijkt met die van de Puurveense Molen in Kootwijkerbroek. Daar komt nog bij dat molenaar Coops uit Halle persoonlijk bevriend was met Rijnenberg, de licentiehouder van het octrooi van Bilau in Nederland. Al met al waren er geen redenen om te twijfelen aan het Bilau-systeem in Halle.

De heer Esselink uit Delft gooide evenwel een steen in de vijver. Molenmaker Nibbelink uit Etten had hem wel eens verteld dat het met het wieksysteem van de molen in Halle anders zat. Die had dat op zijn beurt weer vernomen van molenaar Frans Gunnewick uit Vragender.

Gunnewick

Gunnewick legde desgevraagd hem uit hoe de vork in de steel zat: 'De molen in Halle had geen echte Bilauroede. De kleppen waren gemaakt door molenmaker Jan ten Have uit Aalten. Hij had in navolging van zijn oom Gert uit Vorden (van het Ten Have-systeem) een eigen klep bedacht. Ik heb deze roe in de werkplaats in

Ansichtkaart van de molen van Halle met het wieksysteem van Jan ten Have. De gelijkenis met Bilau is groot. De molen werd na oorlogsschade onttakeld. De overgebleven romp werd in 1998 gesloopt (zie Molenwereld 1998-9-172).

Aalten zien liggen. Eén eind lag binnen, het andere eind stak een ver naar buiten tot bijna op straat. Die werkplaats is pas kort geleden afgebroken. De klep was bekleed met plaatijzer of zoiets. Later ben ik een keer met mijn vader naar Halle geweest om het te bekijken. Er stond een mooie maalwind, maar de molen stond stil omdat ze net de steen aan het scherpere waren. Ze hebben de molen nog wel even laten draaien. Om de klep te kunnen sluiten moest deze eerst handmatig ontgrendeld worden. Verder zat er voor de bediening van de kleppen een schijf net achter de askop, net zoals bij onze oude molen. Dus niet via een gat door de as. Het systeem voldeed in de praktijk niet

goed en het bleef bij deze ene molen. In die tijd, de oorlogsjaren, was Rijnenberg (de hoofdredacteur van het blad *De Molenaar*) ondergedoken in Halle. Hij heeft nog met de molen gemalen. De molen van Kwak in Varsseveld had wel het echte Bilausysteem'.

Rijnenberg

Nu heeft Rijnenberg zelf wel eens geschreven over zijn tijd in Halle. Hij brengt dan ook het wieksysteem ter sprake (*De Molenaar* 1946-25-2). Inderdaad, Rijnenberg schrijft zelf: 'één roede gestroomlijnd met kleppen, ongeveer volgens het Bilau-systeem.'

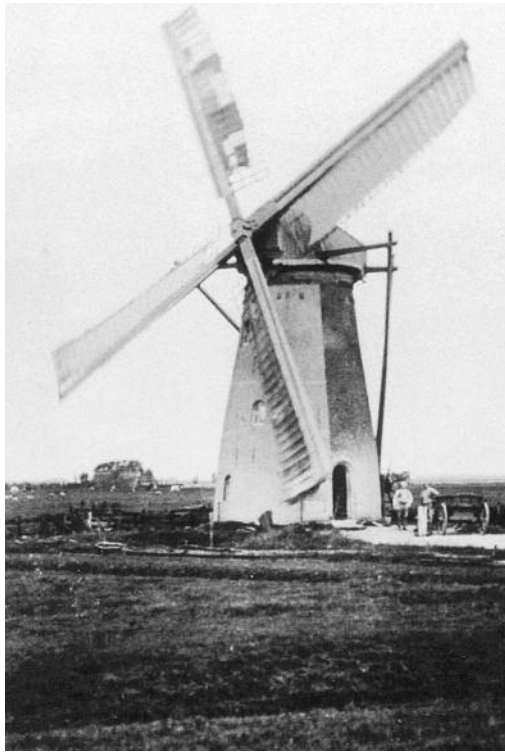
Wat betreft wieksystemen marcheren echt en namaak nogal eens naast elkaar. Toen Van Riet met zijn wieksysteem op de markt kwam verzuchtte de Loosbroekse molenaar Goyaerts (zelf de vermoedelijke uitvinder van de neusremklep) daarom dat men het wieksysteem maar het beste 'Riebildek' kon noemen! (samentrekking van Van Riet, Bilau en Dekker). jsb.

X

Ter vergelijking De Puurveense Molen bij Kootwijkerbroek met wel echt Bilau op de buitenroe. De gelijkenis is groot met de naar de einden toe breder wordende wieken en het dichte deel bij de as. De Puurveense Molen kreeg het wieksysteem in 1936 en behield het tot de brand van 14 februari 1964 die een eind aan het bestaan van de molen maakte.

Van Hekelingen naar Zuidland

De molen van Hekelingen, malend met vier volle zeilen; Verrijp: 'Ik zie mijn grootmoeder nog zitten in haar woonkeuken met het zeil over haar knieën om het te repareren'.

Voor de molen v.l.n.r.: Jan Verrijp, de vader van de heer Verrijp; rijknecht Willem van der Meijden; grootvader van moederszijde W.A. van den Bosch.

In het februari-nummer is melding gemaakt van het afscheid van molenaar Verrijp van de korenmolen van Zuidland. In aanvulling en als correctie daarop deelde de heer Verrijp ons nog het een en ander mee en stuurde een paar foto's die we u niet willen onthouden: 'Veel generaties was er een Verrijp molenaar, waarvan de meeste op een watermolen. Mijn grootvader Willem Verrijp (geboren te Maasdam) was eerst molenaars-

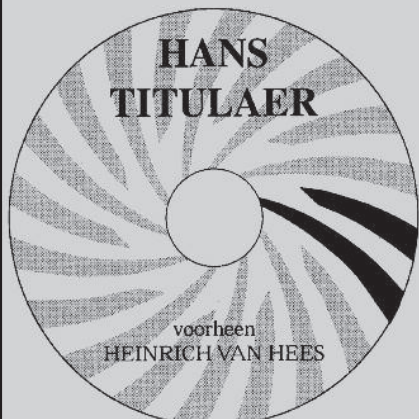
knecht in Numansdorp. Daarna enkele jaren zaakvoerder van de coöperatie op molen Nooitgedacht te Spijkenisse en later zelf molenaar op molen De Zandweg te Rotterdam-Charlois. Daar vandaan is mijn vader Jan Verrijp in 1924 getrouwd met Willemina Jannetje v.d. Bosch molenaars- dochter in Hekelingen en is daar eerst samen met opa van moeders kant en later zelfstandig molenaar/graaanhandelaar geweest tot zijn overlijden in 1962.

Daarna ben ik doorgegaan, getrouwd met kruideniersdochter Aaltje Susanna van Herp, vier dochters. (Geen van de schoonzons is molenaar.) In 1966 is Hekelingen een wijk geworden van Spijkenisse. In 1969 ben ik met de zaak gestopt en ging als free-lancewerker verder. Veel als trucker maar ook bij twee bedrijven in mijn oude beroep. Vanaf 1976 ben ik zaterdagsgaans draaien op de molen De Arend in Zuidland. In 1988 ben ik een beetje gaan malen. Aangezien de stenen (nieuwe) van zeer slechte kwaliteit waren heb ik zelf nieuwe gekocht bij Van Hees in Geldern. Drie jaar geleden heb ik een heupoperatie ondergaan; het gaat prima, maar het wordt me toch te veel. Achter alles wat ik geschreven heb zitten hele verhalen, maar dan wordt het een boek. Van 1988 tot 1993 heb ik ook met de molen in Geervliet (De Bernissemolen) gedraaid, en in 1988 nog vier maanden met de standerdmolen 't Vliegend Hert te Brielle.'

Het bedrijf van Verrijp in Hekelingen, niet lang na de sloop van de molen, welke links van de pakhuizen stond.

MOLENSTEEN- MAKERIJ

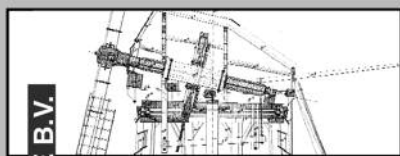

Voor de beste kunstmaalstenen
als ook blauwe basaltlava maal-
stenen.

Tevens zeer snel en vakkundig
scherpen van uw molenstenen
én maaltechnische adviezen.

Werkplaats: Rijksweg 146
6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024 - 696 36 54
Fax: 024 - 696 36 57

Privé: Hatertseveldweg 103
6531 ZD Nijmegen (NL)
Telefoon: 024 -378 69 28
GSM 06 53 66 76 86

DERCKX KONSTRUKTIE B.V.

Molenroeden en Toebehoren

*

Waterraderen

*

Nieuwbouw en reparatie

Bagger-Steenindustrie

*

Oplas- en Spuitoplaswerk

Waage Naak 10
6019 AA Wessem
Postbus 5018
6097 ZG Heel

Tel.: 0475 - 56 33 42
Fax: 0475 - 56 33 43

DERCKX KONSTRUKTIE B.V.

De

iedere maand
per post thuis
kan op drie manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig.

Abonnementsprijs: Nederland € 47,50 per jaar (incl. 6% BTW).
Overig Europa € 65,- per jaar (incl. 6% BTW).
Overige landen op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

2. Door u aan te melden als donateur.

Donateurs in Nederland van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50

3. Door een cadeau-abonnement.

U kunt ook een abonnement cadeau doen. U geeft dan via onderstaande bon aan wie u de 'MOLENWERELD' wilt toesturen en met ingang van wanneer. Na ontvangst van het abonnementsbedrag sturen wij u een cadeaubon voor de ontvanger.

Een cadeau-abonnement kan voor een heel of voor een half jaar aangegaan worden. De prijs voor een heel jaar is € 49,-, voor een half jaar € 24,50. Na afloop van de periode wordt het cadeau-abonnement automatisch door ons beëindigd.

BON MOLEN
Wereld

JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de 'Molenwereld' m.i.v. 1 januari 2004.

JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van € Ik maak mijn donatie over op Postbank rek. 4506935 of Rabobank rekeningnr. no. 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

Als molenliefhebber/beroepsmolenaar/molenmaker/vrijwillig molenaar² ben ik speciaal geïnteresseerd in:.....

JA¹, ik wil graag een cadeau-abonnement aanvragen voor:

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Datum van ingang:.....

Handtekening:.....

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Tel.:.....Fax:.....E-mail:.....

Deze coupon kan, desgewenst, portvrij ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Antwoordnummer 12104 NL-2740 WD MOERKAPELLE

¹S.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt. / ²Doorhalen wat niet van toepassing is.

Indien u de bon niet uit de Molenwereld wil knippen, maak dan een kopie en stuur deze in een envelop aan ons op.

MOLEN *Wereld*

